

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
ERZİNCAN'IN İLİÇ İLÇESİNDEKİ BİR ALTIN
MADENİNDE MEYDANA GELEN KAZANIN
TÜM YÖNLERİYLE ARAŞTIRILMASI VE
BENZER KAZALARIN ÖNLENMESİNE
YÖNELİK TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ
AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU
(10/983, 984, 985, 986, 987, 988)
TUTANAK DERGİSİ**

**7'nci Toplantı
28 Mayıs 2024 Salı**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Atay Uslu'nun, Komisyonun yaptığı çalışmalara, bugünkü gündeme, Balıkesir'de yapılması planlanan yerinde inceleme çalışmasına ve Komisyonun çalışma takvimine ilişkin açıklaması

2.- Komisyon Başkanı Atay Uslu'nun, toprak altından cansız bedenleri çıkarılan madencilere Allah'tan rahmet dilediğine, kalan 5 madenciye ulaşma çalışmalarının devam ettiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- AÇIKLAMALAR

1.- Erzincan Milletveki Süleyman Karaman'ın, maden kazasının yaşandığı sahada devam eden arama kurtarma çalışmalarıyla ilgili basında çıkan haberlere ilişkin açıklaması

IV.- SUNUMLAR

1.- Prof. Dr. Candan Gökçeoğlu'nun, kazanın yaşandığı İliç maden sahasının şev stabilitesi, jeoteknik açısından durumu, benzer kazaların önlenmesi için yapılması gerekenler ve sürdürülebilir madencilik hakkında sunumu

**ERZİNCAN’IN İLİÇ İLÇESİNDEKİ BİR ALTIN MADENİNDE MEYDANA GELEN
KAZANIN TÜM YÖNLERİYLE ARAŞTIRILMASI VE BENZER KAZALARIN
ÖNLENMESİNE YÖNELİK TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/983, 984, 985, 986, 987, 988)**

**7’nci Toplantı
28 Mayıs 2024 Salı**

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Erzincan’ın İliç İlçesindeki Bir Altın Madeninde Meydana Gelen Kazanın Tüm Yönleriyle Araştırılması ve Benzer Kazaların Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 15.10’da açılarak iki oturum yaptı.

Komisyon Başkanı Atay Uslu,

Komisyonun yaptığı çalışmalara, bugünkü gündeme, Balıkesir’de yapılması planlanan yerinde inceleme çalışmasına ve Komisyonun çalışma takvimine,

Toprak altından cansız bedenleri çıkarılan madencilere Allah’tan rahmet dilediğine, kalan 5 madenciye ulaşma çalışmalarının devam ettiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine,

İlişkin açıklama yaptı.

Erzincan Milletvekili Süleyman Karaman, maden kazasının yaşandığı sahada devam eden arama kurtarma çalışmalarıyla ilgili basında çıkan haberlere ilişkin açıklama yaptı.

Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Profesör Doktor Candan Gökçeoğlu tarafından, kazanın yaşandığı İliç maden sahasının şev stabilitesi, jeoteknik açısından durumu, benzer kazaların önlenmesi için yapılması gerekenler ve sürdürülebilir madencilik hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, toplantıya saat 18.09’da son verildi.

28 Mayıs 2024 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.10

BAŞKAN: Atay USLU (Antalya)

BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel COŞKUNYÜREK (Bolu)

SÖZCÜ: Abdurrahman BAŞKAN (Antalya)

KÂTİP: Mustafa SARIGÜL (Erzincan)

BAŞKAN ATAY USLU – Sayın Komisyon üyeleri, sayın katılımcılar, değerli hocamız, değerli basın mensupları; hepiniz hoş geldiniz.

Toplantı yeter sayımız vardır, Komisyonumuzun 7’nci Toplantısını açıyoruz.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Atay Uslu’nun, Komisyonun yaptığı çalışmalara, bugünkü gündeme, Balıkesir’de yapılması planlanan yerinde inceleme çalışmasına ve Komisyonun çalışma takvimine ilişkin açıklaması

BAŞKAN ATAY USLU – Değerli Komisyon üyeleri ve katılımcılar, Erzincan’ın İliç ilçesindeki bir altın madeninde meydana gelen kazanın tüm yönleriyle araştırılması ve benzer kazaların önlenmesine yönelik tedbirlerin belirlenmesi amacıyla kurulan komisyonumuz çalışmalarına devam ediyor. Komisyon olarak hem kaza sürecini inceliyoruz ve araştırıyoruz hem benzer kazaların olmaması için atılması gereken hukuki adımlar konusunda çalışmalar yapıyoruz hem de önce insan, önce çevre, sonra güvenilir madencilik anlayışıyla güvenilir ve sürdürülebilir yeni bir madencilik mimarisi, yeni bir madencilik politikası oluşturulması amaçlı çalışmalar yapıyoruz ve bu konudaki çalışmalara katkı sunmaya çalışıyoruz. Kafalarda hiçbir soru işareti kalmayacak şekilde geniş kesimleri dinliyoruz, yerinde de incelemeler yapıyoruz. Bu hafta içinde de yerinde farklı maden ocaklarında incelemelerde bulunacağız. Çalışmalarımız sonunda hazırlayacağımız raporla gerek yasama gerek yürütme organına bu süreçte destek sağlamayı hedefliyoruz.

Konuda tabii, uzman bir hocamız var bugün, uzman hocamıza direkt geçelim istiyorum. Hocamız bir sunum yapacak, sunum sonunda da hocamıza sorularımız varsa soracağız veya değerlendirmelerde bulunacağız. Ben görsel basın mensubu arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Sayın Başkan, bir konuda söz istiyorum.

BAŞKAN ATAY USLU – Bitirivereyim.

RIDVAN UZ (Çanakale) – Bugün Anagoldu dinlemeyecek miyiz?

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Bitirsin Başkan.

BAŞKAN ATAY USLU – Evet.

Tabii, İliç maden ocağı ve kazasıyla ilgili hem idari soruşturmalar hem de adli soruşturmalar devam ediyor, biz de bunları takip ediyoruz. Tabii, işin o tarafı başka bir şey. Biz de Araştırma Komisyonu olarak çalışmalarımıza devam ediyoruz.

Yarın, biliyorsunuz, Balıkesir’e geçeceğiz. Balıkesir’de İvrindi ilçesinde bulunan altın madeninde altın ve gümüş maden ocağında incelemelerde bulunacağız. Önümüzdeki hafta içinde çalışmalarla ilgili bir takvim oluşturuyoruz. Birazdan o takvimi de siz arkadaşlarımızla paylaşırsınız, hem toplantımız devam ederken de paylaşmak istiyorum.

Basın mensupları çıkarılmadan önce Süleyman Bey “Kısa bir şey söylemek istiyorum.” dedi ama buyurun.

III.- AÇIKLAMALAR

1.- Erzincan Milletvekili Süleyman Karaman’ın, maden kazasının yaşandığı sahada devam eden arama kurtarma çalışmalarıyla ilgili basında çıkan haberlere ilişkin açıklaması

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Sayın Başkan, çok değerli milletvekili arkadaşlarım, hepinizi sevgi saygıyla selamlıyorum.

Hakikaten, 13 Şubat 2024 tarihinde Erzincan’ın İliç kazasında meydana gelen, altın madeninde meydana gelen kaza bizi ziyadesiyle üzmüştür. Toprak altında 9 kişi -biliyorsunuz- kaldı. Bunların 4’ü toprak altından çıkarıldı, 5 kişiye de ulaşılmaya çalışılıyor ancak dün AFAD yetkililerinden aldığım bir bilgi var: İliç Maden ocağında 27/5/2024 tarihinde saat 14.46 sularında faz 5’ten Sabırlı Deresi’ne doğru inen yamaçta arama faaliyeti için yol açma ve şerh çalışması yapan ekskavatörün olduğu bölgede jeoradarlar tarafından bir kayma olduğu bildirilmiştir. Jeoradar uyarı grubundan yapılan uyarıyla alan boşaltıldıktan sonra kontrollü bir şekilde toprak parçası indirilmiş, kontrollü yapılan toprak indirmesi sonrası herhangi bir can kaybı veya yaralanma olmamıştır. AFAD ekibi ve Anagold yetkililerince yapılan değerlendirmeler neticesinde çalışmalar yeniden başlamıştır. Benim burada söz almamın asıl gayesi, AFAD yetkililerinden aldığım bilgiye göre “Zaman zaman arama kurtarma çalışmaları sırasında kimseye zarar gelmemesi için bu alanda sürekli bir şekilde çalışma yapılacak olup kontrollü düşürme işlemi yapılacaktır.” deniliyor. Bunun, bazı basın yayın organlarında “yeniden toprak kayması”, “yeniden sıkıntı” gibi gösterilmesini istemiyoruz. Bu, bilinerek, isteyerek toprak düşürme işlemidir ve herhangi bir zarar gelmesin diye alan boşaltıldıktan sonra yapılan işlemdir. Duyurmak istedim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN ATAY USLU – Ben teşekkür ediyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Atay Uslu’nun, toprak altından cansız bedenleri çıkarılan madencilere Allah’tan rahmet dilediğine, kalan 5 madenciye ulaşma çalışmalarının devam ettiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN ATAY USLU – Tabii, toprak altından cansız bedenleri çıkarılan kardeşlerimize Allah’tan rahmet diliyoruz bir kere daha. 5 kardeşimize de ulaşma çalışmaları devam ediyor, biz de onları takip ediyoruz.

Bugün de tam bu konuda aslında Türkiye’nin önde gelen uzmanlarından olan Profesör Doktor Candan Gökçeoğlu hocamızı davet ettik. Hocamızın kendisi liç yığınları ve tasarım konusunda hakikaten Türkiye’nin önde gelen uzmanlarından. Hem kaza süreciyle ilgili hem de dünki olayla ilgili bize de mutlaka aktaracakları vardır hocamızın, kendisinden dinleyeceğiz. Hocamız hem kaza sürecinde hem de kazadan sonra bölgede farklı çalışmalar da yapmış.

Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Profesör Doktor Candan Gökçeoğlu Hocam, hoş geldiniz Hocam. Sizden hem kaza süreciyle ilgili hem de tabii ki bundan sonraki süreçlerde hem yeni kazaların olmaması için ne yapılması gerekiyor hem de altın madenciliği konusunda, güvenilir ve sürdürülebilir bir sürecin düzenlenmesi konusunda neler olması gerekiyor konularında önerilerinizi almak isteriz, raporumuza da dercetmek isteriz.

Şimdi sözü Profesör Doktor Candan Gökçeoğlu Hocama veriyorum.

Buyurun Hocam.

IV.- SUNUMLAR

1.- Prof. Dr. Candan Gökçeoğlu'nun, kazanın yaşandığı İliç maden sahasının şev stabilitesi, jeoteknik açısından durumu, benzer kazaların önlenmesi için yapılması gerekenler ve sürdürülebilir madencilik hakkında sunumu

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; öncelikle herkesi saygıyla selamlıyorum.

Sözlerime başlamadan önce, hayatını kaybeden madenci kardeşlerimize Allah'tan rahmet diliyorum, yakınlarına başsağlığı diliyorum, sabırlar diliyorum ve şu anda henüz daha ulaşılammış 5 kardeşimize de bir an önce ulaşılmasını temenni ediyorum.

Şimdi, ben bu konuyu şev stabilitesi ve jeoteknik açıdan biraz değerlendireceğim. Kazadan yaklaşık dört gün sonra AFAD'ın daveti üzerine ben sahaya gittim. Sahaya gittiğimde zaten hummalı bir çalışma vardı, orada da gördüklerimi kıymetli kurulunuza arz edeceğim.

Kuşkusuz konuyu biliyorsunuz ama kısa bir giriş yapacak olursam: 9 çalışan yaşamını kaybetti. Stabilitesini kaybeden malzeme iki dakikada toplam 800 metre hareket etti ve ortalama 10 metre/saniyelik bir hıza ulaştı; bu, dünya heyelan sınıflamasında karşılaştığımız en yüksek hız. Kaldı ki bu hız ortalama hızdır, yer yer bunun 30 metre/saniyeye yükseldiğini biliyoruz. Özellikle Sabırlı Deresi ve manganız ocağına doğru akarken o sırada tabii bir kısmı da serbest düşmeye geçtiği için 30 metre/saniyelerin de üstüne çıkmış durumda. Dolayısıyla, buradan herhangi bir canlının maalesef kaçması mümkün değildir. Kabaca 10 milyon metreküp hacme sahip bir malzeme hareket etti, yerinden oynadı; bunların önemli bir kısmı Sabırlı Deresi'ne yaklaşık 6 milyon metreküp civarında, 2 milyon metreküpü manganız ocağına; 3 milyon metreküpü ya da 2 küsur milyon metreküpü de askıda yerinde kaldı stabilitesi bozulmuş hâlde.

Şimdi, bu katastrofik olayın sonucunda can ve mal kayıplarının yanı sıra özellikle yer altı suyu ve toprak kirlenmesi, yenilme sebebiyle ortaya çıkan arama kurtarma çalışmaları, çevresel etkileri minimize etmek için yapılan sedde, geçirimsizlik perdesi, yüzey suyu drenaj hatlarının deplasmanı, yer değiştiren ve tehlikeli durumda olan malzemenin taşınması gibi ek maliyetler, yine, kalıcı rehabilitasyonun yaratacağı ek maliyetler, işletmede üretimin durmasından dolayı oluşacak ek maliyetler de ortaya konulduğunda aslında çok büyük bir kaybın olduğu görülür. Şimdi, bu açıdan baktığımızda bu yenilmenin teknik sebebinin çok detaylı bir biçimde incelenmesi bizim açımızdan da Türkiye madenciliğinin geleceği açısından da hayati öneme sahip. Özellikle şevlerde ve tünellerde bir yenilme meydana geldiğinde bunlar mutlak ve mutlak ilgili mühendisler ve araştırmacılar tarafından detaylı biçimde incelenir ve gerekli değerlendirmeler yapılır “Bu niye oldu?”nın cevabını verebilmek için ki bunlara biz “geriye dönük analiz” diyoruz. Ne yaparız burada? Güvenilir bileşenleri -güvendiğimiz, kesin emin olduğumuz bileşenleri- sabit tutarak emin olmadığımız bileşenlerin geriye dönük analiziyle ne olduğunu buluruz.

Şimdi, Çöpler altın madeninde altın üretimi amacıyla oluşturulan yığınların jeoteknik mühendisliğindeki teknik ismi “yüksek mühendislik dolgusu”dur yani bunlara biz “yüksek mühendislik dolgusu” deriz. Yüksek dolgular, dolgu yapılacak malzemenin kesme dayanım parametreleri-kohezyon, içsel sürtünme açısı ve birim hacim ağırlık ve yine bu kütlenin içindeki suyun yarattığı gözenek suyu basıncı- ve imalat şartları -basamak yüksekliği, basamak açısı gibi şartlar- dikkate alınarak tasarlanır ve bu tasarımdaki ana amaç basamak açıları ile stabiliteyi sağlayacak genel şev açısını bulmaktır. Şimdi, öncelikle ne yapılır? Burada limit-denge analizleri yapılır ve güvenlik kat sayıları hesaplanır, devamında ise numerik analizlerle dolgu kütlesinde ve dolgu temelinde gerçekleşecek deformasyonlar ortaya konulur. Peki, yüksek dolguları biz nerede görüyoruz? Madencilikteki liç yığınları ve pasa yığınlarında -sadece liç yığınlarında değil, özellikle açık işletmelerdeki pasa yığınlarında- görürüz, dolgu barajlarda görürüz -bunlar su barajlarında veya atık barajlarında da yapılır, oldukça yüksek dolgular olarak- yine, bu seviyeye ulaşmasa da demir yolu ve kara yolu gibi inşaatlarda yüksek dolgular imal edilir ve bu dolgular zaman zaman 20-25 metreye kadar yükselir, yine, katı ev ve sanayi atıkları ile molozların bulunduğu katı atık deponi sahalarında, özellikle büyükşehirlerde belediyelerin işlettiği deponi sahalarında oldukça yüksek dolgular imal edilir. Peki, bu dolgu imal edilince yıkılmak, göçmek durumunda mı? Aslında biz bu dolguların normal şartlarda yenilmesini beklemeyiz, göçmesini de beklemeyiz çünkü bunlar mühendislik tasarımları ancak bir yerde bir yenilme oluşmuşsa burada mutlaka ya malzemenin ve ortamın yanlış karakterizasyonundan kaynaklanan hesap ve tasarım hatası ya da imalat veya işletme şartlarında gerçekleşen uyumsuzluklar vardır yani projesine uygun yapılmayan işlerdir. Dolayısıyla bu iki durumdan biri ortaya çıktığında, sizin hele ki kritik denge koşuluna göre yaptığınız bir tasarım varsa bunun yenilmemesi, yıkılmaması, göçmemesi mümkün değildir; yıkılır.

Şimdi, başka şeyler de işin içine giriyor. Özellikle “yüksek ve tehlikeli” dediğimiz, “riskli” dediğimiz sınıfa giren bu tip dolgularda zaman çok etkili bir parametredir, yine yığının geometrisi oldukça etkilidir. Bunların birçoğu limit denge analizlerinde dikkate alınmaz. Yani şöyle düşünün: Bir otoyol yapıyorsunuz -ki bu Ankara çevre yolunda başımıza geldi mesela- aşağı yukarı yirmi yıl sonra bir dolgu göçtü gitti. Olay yirmi yıl sonra gerçekleşti, yirmi yıl boyunca gayet güzel çalıştı. Doğal yamaçları düşünün, bir anda bir yerde heyelan oluyor, deprem oluyor, yağış oluyor veya bunlar olmadan da olabiliyor.

O zaman nedir? Yani bir şeyi yaptığınız zaman veya bir dolguyu yaptığınız zaman bir güvenlik katsayısı elde ediyorsunuz, kalıcı bir güvenlik katsayısı. Bu, bizim demir yolu ve kara yollarında kalıcı evlerde 1,5 olarak kabul ediliyor, 1,5 alınıyor -bir kritik denge koşuludur- fakat madencilik uygulamalarında 1,3 alınıyor. Bu kritik bir husus, önemli bir husus. Zamana bağlı olarak malzeme deforme oluyor, bozulma gerçekleşebiliyor, gözenek suyu artabiliyor, zaman içerisinde depremler olabiliyor. Dolayısıyla bakın, şu grafikte gördüğünüz gibi bu tip olaylar oluyor ve tak, o anda güvenlik katsayısı bir düşüyor, sonra gözenek suyu basıncı düşüyor tekrar, o su drene oluyor kendiliğinden, tekrar yükseliyor ama hep bir histerezis var burada. Sonra bir deprem oluyor veya tekrar bir yağış oluyor, geliyor, geliyor, geliyor, geliyor tak şuraya ulaştığı anda da yeniliyor bir anda. “Ya, ben bunu 1,3’e göre tasarlamıştım, niye yenildi? diyorsunuz. İşte, zamana bağlı düşüşle. Zaten eğer böyle bir şey olmasaydı tabiatla hiçbir heyelanı biz görmezdik, işte heyelanlar da bu şekilde gerçekleşiyor. Dolayısıyla bizim bu güvenlik katsayısı meselesine tekrar bir bakmamız gerekiyor.

Şimdi, İliç’e bir dönecek olursak, İliç özelinde neler oldu? Aşağı yukarı şu gördüğünüz alanda... Ki bu mevcut durumdu, yenilmeden önceki mevcut durumdu. Burada aldığım bilgiler, burada verdiğim rakamlar kesin rakamlar değil, birtakım ufak tefek hatalar içerebilir çünkü benim resmî bir sıfatım olmadığı için resmî yoldan almadığım rakamlar. Lütfen bunlara çok takılmayın ama genel karakteri bu civarda rakamların ama kesin değildir, onu üstüne basa basa -lütfen- söylemiş olayım. Yine, aldığım

bilgiye göre burada 34 milyon metreküplük bir malzeme, 1,8'le çarparsanız aşağı yukarı 60 milyon tonluk bir malzeme şu geometride, bu sırta yerleştiriliyor. Şurada gördüğünüz manganez ocağı, burada gördüğümüz de Sabırlı Deresi, şu solda görünen de daha sonra imal edilen atık barajı. Şimdi, morfolojik olarak aşağı yukarı kuzey-güney doğrultusunda ilerleyen, bir tarafında maden ocağı bulunan, bir tarafında da Sabırlı Deresi bulunan, Munzur kireç taşlarından oluşan, temel zemini olarak oldukça da sağlam sayılabilecek bir sırttan bahsediyoruz. Ancak gerçekte bu böyle mi oldu?

Şimdi, gördüğünüz üzere bir hava fotoğrafı bu, şu bölgede başlayan yenilme 3 numaralı bölgeden itibaren yani sırtın daraldığı yerden itibaren Sabırlı Deresi'ne ve manganez ocağına doğru akıyor ki -yenilen alanın yüzey alanı, yenilen için yüzey alanı- yaklaşık 1 kilometrekare gibi devasa bir alandan bahsediyoruz.

Şimdi, bakın, şöyle bir Eylül 2006 tarihli google earth görüntüsüne gidersek burada henüz madencilik faaliyeti yok. İşte, şu sırt üzerine liçler planlanıyor, bu sırtın üzerine konulması planlanıyor, şu anda burada bu yok. Daha sonra geliyoruz 2012 tarihine, artık burada madencilik faaliyeti başlamış, şurada manganez ocağı açılıyor bir taraftan, bu bölge derinleştiriliyor. Hemen komşu sahada liç yığını, "1'inci aşama" dediğimiz ya da "1'inci etap" dediğimiz liç yığını burada yerleştirilmiş durumda. Dikkat ederseniz, topuk bölgesinde geniş, geriye doğru daralan bir geometri var. Evet, biraz daha devam ediyoruz, tarih ilerliyor. 2013 tarihinde artık iyice geriye doğru liç yığını 3'üncü aşamaya doğru ya da 3'üncü etaba doğru devam etmiş. Manganez ocağında derinleşme devam ediyor. 2016'ya geldiğimizde, artık burada 4'üncü aşama ya da 4'üncü etap "4A" dediğimiz bölgede liç yığınları devam ediyor, şurada daralmış, burada geniş, böyle bir geometriyle yürüyor. 2017'de iyice genişlemiş, sol tarafta yine doğuda atık barajı inşaatını görüyoruz, manganez ocağında derinleşme devam ediyor. Artık atık barajını izleyebiliyoruz, burada yapılmış atık barajı, inşa edilmiş ve burada da liç yığınları güneye doğru yani Munzur'a doğru yükselmeye devam ediyor ve bulabildiğim Google 2021 görüntüsü en son ancak 2021'den sonra yükselme devam etmiş bölgede. "4B" denilen kısım da şu bölgede yapılmış, burada da 5'inci aşama planlanmış, yeri hazırlanıyordu.

Şimdi, bölgenin uydudan InSAR analizine baktığımız zaman, bakın, şu bölgede yıllık aşağı yukarı -şurada görüyorum- 6 milimetrelük bir çökme var arazide çünkü bu bölge yükleniyor, şu bölge liçe karşılık gelen bölge. Bakın, gittikçe her yıl burada, sahada bir hareketlilik var, yukarıdan yükleniyor saha. Şimdi, bu, işte "fazlar" dediğimiz şeyler -buna çok fazla takılmayayım- 4'üncü fazda yığın yüksekliği artık 96 metreye ulaşmış ve 8 metrelik basamak yükseklikleri var ve 12 basamaktan oluşuyor orası. Hani bir ara basında 256 metrelerden falan bahsedildi, o doğru değil, 96 metrelik bir yükseklik var.

Şimdi, bu, çok kritik. Bakın, jeoradarda aşağı yukarı kasımdan itibaren hareketlerde bir yükselme var. Geliyor, Ocakta da devam ediyor ama Şubat'ta ivmeleniyor bu yani liç yığını üzerinde ciddi bir hareketlenme var kasımdan itibaren. Dolayısıyla bu, gözden mi kaçtı bilemiyorum tabii ama kasımdan itibaren saha, özellikle liç yığını size sinyal vermeye başlıyor, burada bir yenilmenin olabileceği yönünde birtakım sinyalleri var kasımdan itibaren. Bakın, nerede var? Ve bu şeye baktığımız zaman, özellikle 4'üncü fazın üst kotlarında hareketlilikler görülüyor. Yenilmeden bir gün önce, bakıyorsunuz, hareketler iyice artmış, aşağıya doğru da sıçramış hareketler ve aşağı yukarı 30 milimetrelere yani 3 santimlere ulaşmış, "Geliyorum." diyor, "Artık yürüyorum." diyor. Devam ediyoruz; yenilmenin olduğu gün, artık şurada 4'üncü bölgeye, 4'üncü faza topuk görevi gören 3'üncü fazda da artık kendini koyverme eğilimi var.

Peki, “E, o zaman bu kadar mühendislik hizmeti aldık, niye oldu bu?” ona da şöyle bir kavramsal olarak bakacak olursak: Şimdi, bakın, yığın liçinin genel, tepeden görünen geometrisi bu -ki bu 2001 tarihli- şu üstte gördüğünüz 700 metre çok daha büyümüş durumda yani şöyle düşünelim: Siz bir bina yapıyorsunuz, diyelim ki alttaki 6 katı 400 metrekare yapıyorsunuz, sonra geçiyorsunuz üstteki 3 katı 100 metrekare yapıyorsunuz, sonra onun üstüne bir 10 kat daha yapıyorsunuz fakat o da 1.000 metrekare; öyle bir bina düşünün. Geometrik olarak bunun analojisi tam da bu ama yukarıdan gelen gerilmeler şu bölgede konsantre oluyor, aslında bu bölge bunu kaldırıyor çünkü yukarıdan gelen gerilmeleri zaten alt tarafa yeterince aktarmıyor. Normalde biz yukarıdan gelen gerilmelerin ta topuğa kadar dengeli bir biçimde aktarılmasını isteriz, şevin geometrisi oldukça önemlidir fakat analiz yaparken şuradan bir kesit alırsanız -boylu boyunca- bu stres konsantrasyonunu göremezsiniz. Dolayısıyla kavramsal bir yaklaşım yapmak durumundasınız yani analize geçmeden önce kavramsal bir yaklaşıma ihtiyacınız var. Biz böyle bir geometriyi arzu etmeyiz, kaldı ki güneyden kuzeye doğru eğimli bir sahadan bahsediyoruz; tabii ki onun altları hazırlanmıştır, o eğim üzerine konulmuyor -işte, basamak basamak alt kısmı oluşturuluyor- yani orada üstüne düşen yapıyor.

Ayrıca, şu çok önemli: Bakın, aslında analizlerde alttaki Munzur kireçtaşı oldukça sağlam, orta ve iyi kaya kütlesi özelliğinde. Bizim açımızdan yani mühendislik açısından, jeoteknik açısından oldukça iyi bir kaya kütlesidir bu. Normalde biz bir mühendislik çalışmasında bu tip bir kaya kütlesinde bir problem beklemeyiz de karşılaşmayız da -nitekim burada da olmamıştır- ancak şuradaki manganez ocağı derinleşirken burayı yükseltiyorsunuz, aradaki kot farkı iyiden iyiye büyüyor -burada bir derinleşme yok tabii, Sabırlı Deresi bölgesinde- dolayısıyla siz buraya milyonlarca ton malzemeyi koyduğunuz zaman yatayda birtakım deformasyonlar oluyor yani -diyelim ki altta durana yüklediniz, yüklediniz, yüklediniz- bunun üstüne bastığınız zaman iki tarafı da açık olduğu için, “confinement” şartları burada olmadığı için yanlara doğru bir deformasyon gerçekleşiyor. Bu, birkaç santim mertebesindedir kuşkusuz, daha büyük değildir ama altınızda oluşan o birkaç santim mertebesindeki deformasyonlar sizin üstteki liçinizde birtakım gevşemelere sebebiyet verir. Dolayısıyla eğer bu morfolojimiz düz bir alan olsaydı ve eğimli bir alan olmasaydı yani sağı solu boş olmasaydı ve eğimli bir alan olmasaydı bu geometride çalışmanızda çok bir sakınca yoktu ama buranın morfolojik karakteristikleri sizin bu geometrinize çok da izin verecek bir şey değil ancak bunları da analizlerde yakalamanız çok zordur; mevcut analiz yöntemleriyle, bildiğimiz konvansiyonel, genelgeçer, limit-denge analiz yöntemleriyle bu detayı yakalamanız mümkün değildir sayın milletvekilleri.

Burada başka bir şey daha var benim gördüğüm. Hatırlarsanız konuşmamın başında geriye dönük bir analizden, “back” analizden söz etmiştim. Şimdi, 27 Mart 2002 tarihinde 4’üncü fazda 400 metre küplük bir şev kayması oluşmuş; bu, çok kritik bir şey. Şimdi, madem mühendislik hizmeti aldım, madem ben bunu projeme uygun yapıyorum, o zaman bu yenilme niye oldu? Eğer bunu yeterince detaylı inceleme imkânımız olsaydı muhtemeldir ki birtakım detayları yakalama imkânımız olacaktı bugüne gelmeden. Dolayısıyla bizim işlerde şöyle bir şey vardır; bizim işlerde yenilme olana kadar kimse bizi adamdan saymaz, kimse bizim yaptığımız işin önemini kavramaz. Ne zaman kavrar biliyor musunuz; bir yerde yenilme olursa -Allah korusun- can kaybı olursa. O zamana kadar biz, elektrik düğmesi gibiyizdir; girersiniz, basarsınız yanar, basarsınız söner ama ne zaman ki bir akşam geldiniz, düğmeye bastınız, ışığınız yanmıyor; o zaman problem olduğunu anlarsınız. Dolayısıyla bir yerde yenilme olduğu zaman bu bizim için çok kıymetlidir, çok önemlidir çünkü o yenilme şartlarını tariflemek geleceğe ışık tutar, yaptığımız işe ışık tutar. Onun için, hele ki küçük yenilmeler çok daha kıymetli çünkü -Allah korusun- büyük bir katastrofa sebebiyet vermeden biz, hep onu söyleriz: “Çok şükür ki bu oldu. Dur bakalım, niye oldu; ona göre düzeltelim, hatamız nerede bulalım.”

Şimdi, tabii, burada, jeomembran ve jeosentetik kil malzeme tamir ediliyor, kalite kontrolleri yapılıyor ve tüm çalışmalarının tamamlandığı söyleniyor ama gördüğüm kadarıyla burada stabiliteye yönelik... Elde ettiğim kayıtlar bunlar, bakın, olabilir, yapılmış olabilir ama bu konuda bilgim yok benim. Dolayısıyla bunların yapıldığı söyleniyor ama ben olsam ehliflen olarak maden işletmesinin sahibi, tasarımcı, danışman her kimse yani bu teknik konularda yetkili biri olsam mutlaka bunu didiklerdim, didiklememiz de gerekirdi diye düşünüyorum.

Şimdi ben, bu şev yenilmesinin katastrofik bir hâle dönüşmesinin görebildiğim muhtemel teknik sebeplerini özetlersem; 1'inci madde olarak yığın liçi sahasının morfolojisi olarak görüyorum yani yer seçimindeki meseleyi görüyorum. Tabii ki bu yer yine seçilebilirdi ama geometrinin böyle oluşturulmaması gerekirdi. Dolayısıyla burada bir negatif etki olduğunu düşünüyorum.

Yine, stabilite analizlerinde kullanılan parametrelerde bir problem söz konusu olabilir. Bazı analizlerde 35 derece, bazı analizlerde 37 derece, bazı analizlerde de 40 derece gibi yığın liçinin değerleri, içsel sürtünme açısı değerleri alınmış. Kohezyon, az bir miktar kohezyon olmasına rağmen sıfır alındığı söyleniyor. Aslında o da doğru bir yaklaşım, yanlış değil ama muhtemeldir ki burada o zaman 2 şey... Kohezyon sıfır alındığına göre ya içsel sürtünme açısı yüksek alındı, bunun da muhtemel sebebi: Tane boyu, tarifenenden daha fazla inceltildi, daha küçük tane boyuna dönüştürüldü ve içsel sürtünme açısı düştü veya gözenek suyu basıncı aşırı yükseldi artık şey... Normalde 35 derece dediğimiz şey şudur: Kuru hâldeyken alın bu malzemeyi, şöyle dökün, 35 derece ise bu 35 dereceyle yığıldı. Yükseklikten bağımsız olarak, istiyorsanız 10 santim yapın, istiyorsanız 100 metre yapın o yığını, 35 derecede durur o; bu temel fizik kuralıdır ama bunun içine su girer, gözenek suyu basıncı yükselirse sizin 35 dereceniz anlamını kaybetmeye başlar. Dolayısıyla ben, burada, bu 400 metreküplük yenilmeye biraz takıldım yani bunun geriye dönük analizi eğer elimizde olsaydı çok daha -realistik demeyeyim de- temsil edici parametrelere ulaşmış olacaktık.

Yine, söyledim ama burada yeniden üstüne basarsak liç yığınının nem içeriği... Şimdi, bu liç yığınının aşağı yukarı akma şeklinden ve yerinde gördüğüm kadarıyla nem içeriği yüzde 40'lara yaklaşmış durumda -40, artı-eksi 5 diyeyim- çünkü yer yer viskoz bir malzeme gibi aktığını görüyoruz, akma yapılarını da görüyoruz. Dolayısıyla bu, çok düşük su içeriğinde, nem içeriğinde gerçekleşmez; yüksek nem içeriğinde gerçekleşir ki bu nem içeriği yer yer liçin içinde, bazı bölgelerinde nem içeriğinin aşırı derecede yükseldiğini ve gözenek suyu basıncının buna bağlı olarak yükseldiğini bize anlatıyor.

Demin de arz ettim, üstüne basa basa, tekrar özetleyecek olursak, liç yığınının geometrisi. Geometri, bana göre düzgün bir geometri değil; hele ki bir sırt üstünde yapıyorsanız bunu, bu liç yığının bir sırt üzerinde stabilitesinde kritik değerlere çok çabuk ulaşması mümkündür ancak bunu limit denge analizlerinde de görmeniz mümkün değildir efendim. Limit denge analizlerinde istediğiniz kişiye bunu analiz ettirin, göremez; kırk yıldır bu analizleri yapan biriyim, getirin bana analiz ettirin, ben de göremem. Yani ne demek istiyorum? İlk baştaki projenin kavramsal olarak nasıl yapılacağı konusunda ve bu tip bir şeyden sakınılması gerektiği konusunda birtakım "comment"lerin, birtakım yorumların olması gerekirdi ve o analizler öncesinde sınır koşullarınız olarak tarif edilmesi gerekirdi. Dolayısıyla burada yalnız çok yenilme görmemiş insanların bunu yakalayabilmesi de gerçekten zor bir iş, güç bir iş.

Ayrıca, zamana bağlı deformasyon meselesi var ki böyle bir prosesin, böyle bir işlemin yapılıp yapılmadığını bilmiyorum, yapıldığını da pek düşünmüyorum. Diyeceksiniz ki: "Ya, Candan, her yerde mi yapıyorsunuz?" Hayır, her yerde yapmıyoruz çünkü bunlar uzun ve zahmetli işlerdir ancak artık böyle yenilmesi sonucunda katastrofik birtakım olaylara sebep olabilecek mühendislik tasarımlarında bunları gözümüzden kaçırmamamız gerekiyor.

Peki, yenilmeye giden sürece şöyle bir bakacak olursak; şimdi, jeoradar verilerinde hareketlerde giderek artan bir ivmelenme var. Bu yenilmeyi artık o saatten sonra yani jeoradardan gördüğünüz andan itibaren durdurmanız çok kolay değil, hatta mümkün değil. Hızlıca yukarıdan yük boşaltmanız gerekiyor ama yani çok büyük yük var, onu öyle hemen engellenemez mümkün değil. Hatta o şartlarda oraya iş ve işçi, iş makinası sokmak da doğru değil dolayısıyla ama burada kuşkusuz ki can kayıpları engellenebilirdi; bu jeoradar verileri dikkatlice incelenseydi veya titizlikte üstünde durulsaydı engellenebilirdi.

Sayın Meclisimizin kıymetli üyeleri, aslında bundan sonraki süreç için yapılması gerekenler konusuna şöyle bakacak olursak, birçok yeri görmüş biri olarak söylüyorum size: Şimdi, ülkemizde de çok sayıda -Bakanlık kayıtlarına göre 20 ya da 21 veya 21 ya da 22 gibi- toksik atık üreten metalik maden işletmemiz var. Bu toksik atığı ürettiğiniz zaman burada bunların bir kısmı liçleme yöntemiyle yapılıyor, bir kısmı işte kapalı liçleme dedikleri yöntemle, oralarda liç yığınları olmuyor ama hepsinde birtakım atık barajları oluyor. Bu atık barajları son derece kritik yapılar dolayısıyla bunlara da bizim bir dikkatlice eğilmemiz gerekiyor.

Özellikle 6 Şubat depremlerinden sonra Twitter’ımda da bu konuyu yazmıştım, dedim ki: Allah korusun, böyle bir şey Batı Anadolu’da olsaydı galiba birçok atık barajımızı kaybedebilirdik. Atık barajını kaybetmek mesele değil, onun sonuçları cidden felaket oluyor ki bunu parayla da temizleyemezsiniz yani binlerce yıl gerekebilir tabiatın kendi kendini temizleyebilmesi için.

Yani ülkemizin bulunduğu coğrafya, bulunduğu tektonik konum, bulunduğu geçiş iklimi gibi parametreleri dikkate aldığımızda bizim ülkemizde hemen hemen her türlü doğal tehlike mevcut. Dünyanın nadir ülkelerden biriyiz; dünyanın bunların tamamını gören, yaşayan nadir ülkelerden biriyiz. Dolayısıyla bu bağlamda gördüğüm kadarıyla -mesela bu İliç’te de aynı şeyi gördüm- doğal tehlike açısından herhangi bir inceleme yok. Bunların bir doğal tehlike ülkesi olan Türkiye Cumhuriyeti’nde mutlak ve mutlak dikkate alınması gerekiyor yani. Aylarca tartışıldı işte “Munzur Fayı var mı, yok mu?” “Munzur Fayı aktif mi, değil mi?” Kardeşim, Munzur Fayı da var, Munzur Fayı da aktif, Munzur Fayı da deprem üretecek. Veleve ki Munzur Fayı deprem üretmedi, Yedisu Fayı deprem üretecek, üretecek de üretecek yani bundan kaçışımız yok. Dolayısıyla bunları mutlak ve mutlak dikkate almak zorundayız, bunlarla ilgili detaylı incelemeleri talep etmeliyiz, yönetmeliklerimizde, yasalarımızda bulundurmaliyiz. Allah korusun, bir atık barajını eğer bir faya kestirseniz o atık barajının yıkılmaması mümkün değildir. Ayrıca, tabii bir de bu işler de son derece dinamik ve süreç içerisinde bu işlerle uğraşan insanlar olarak bizim laboratuvarımız tabiat. Tabiatın yeni veriler geldikçe yani yeni depremler oldukça, yeni heyelanlar oldukça, yeni birtakım diğer olaylar oldukça biz mevcut bilimizi sürekli güncelliyoruz dolayısıyla bu zaman zaman ülkemizde deprem ivmelerine de yansıyor, tasarım ivmelerine de yansıyor, tasarım spektrumlarına da yansıyor. Nitekim bizim önceki deprem haritamızda ya da deprem tehlike değerlendirmemizde birinci derece deprem bölgeleri için maksimum yer ivmesi 0.4 g’ydi. Şu anda 6 Şubat depremlerinde 1.3’ü gördük, 3 katından daha büyük değerleri yaşadık biz. Spektrum olarak da aynı şekilde yani beş bin yılda, on bin yılda gelecek ivme tasarım değerlerini aştı. Dolayısıyla biz bu bilgilerimizi bu gelen verilere göre yeniliyoruz. Yenilediğimiz zaman maden işletmeleri dinamikler dolayısıyla bunların da değerlendirilmesi gerekir.

Ayrıca, yine iklim değişikliğinden kaynaklanan ciddi anomaliler yaşıyoruz. Meteorolojik veriler değerlendirilirken sadece uzun yıllar ortalaması değil, uzun yıllar pik değerlerinin de mutlaka dikkate alınması gerekiyor çünkü zaman zaman beş yüz yıllık periyotları aştığımız yağışlarla karşılaşıyoruz, bunlara da birtakım atık barajlarının dayanması söz konusu değildir. Bunların da bu şekilde ayrıca değerlendirilmesinde ciddi fayda görüyorum.

Sonuçta, şöyle bir hızlıca bakacak olursak, bakın, madencilik bizim hayatımızın önemli bir parçası. “O zaman Candan, bütün madenleri yasaklayalım.” Hayır, haşa böyle bir şey yapamayız, böyle bir lüksümüz de yok. Eğer araba kullanmak istiyorsanız, cep telefonu kullanmak istiyorsanız, bilgisayar kullanmak istiyorsanız, ev yapmak istiyorsanız, yol yapmak istiyorsanız bu madenlere ihtiyacınız var. Dolayısıyla bunu yapacağız, yapmak da zorundayız ancak bunu yaparken mutlak ve mutlak önce insan hayatı, sonra su, sonra doğal çevre bunlara da çok ciddi dikkat etmemiz lazım. Yani “Bir madeni yaptık, rehabilitasyonda işte 2 tane ağaç diktik, güzelleşti.” değil, ekolojik restorasyonuna kadar yapmamız gerekir. Yani siz orada bir sürü türü yok ediyorsunuz, sadece 3 tane ağacı yok etmiyorsunuz; orada yaşayan börtü böcek var, orada yaşayan diğer otlar var, su rejimi değişiyor; dolayısıyla sadece ağaçlandırmadan ziyade ekolojik rehabilitasyon gibi daha medeni, daha modern kavramları hayatımıza almamız gerekiyor ki gelecek nesillere de düzgün bir çevre bırakalım. Dolayısıyla demin çok üstüne basa basa arz ettim, özellikle her toksik atık üreten yani işte siyanürle ister istemez proses yapan, işte, sülfürik asitle proses yapan bütün maden işletmelerinin ciddi biçimde sil baştan bir değerlendirilip ve bunların bu söylediğimiz, özellikle doğal tehlikeler ve morfolojik açıdan değerlendirilerek bunların projelerde, işletme projelerinde ne kadar dikkate alındığının, ne kadar yansıtıldığının mutlaka bir elden geçirilmesi gerekir. Yine, bu gözle bakarak en azından hızlı bir biçimde bu işletmelerin “çok kritik” “kritik” ve “az kritik” diye sınıflandırılmasında büyük fayda görüyorum.

Değerli milletvekilleri, eğer bunları sınıflandırabilirsek -ki çok kolaylıkla sınıflandırmak mümkün- ondan sonra “çok kritik” dediğimiz yerlere daha detay bakalım. Maksat, madenciligi güçleştirmek değil, madencilere zarar vermek değil; maksat, onları da korumak yani madencilik yapanlar da sonuçta bizim insanımız ve bir şekilde bizim ihtiyacımızı karşılıyor. O yüzden, onları da koruyarak çünkü bazen bilinçsizce ve kâr baskısıyla birçok şey göz ardı edilebiliyor.

Gelelim izlemeye. Bakın, en kanayan yaramız bunlardan bir tanesi. Nedir bu “izleme meselesi” dediğimiz şey? Demin jeoradarı gördük; üçüncü günden itibaren kırmızılaşıyor bir yerler, ikinci gün oluyor, iyice kırmızılaşıyor, son gün geliyor, artık aşağılarda da o kırmızılaşmalar başlıyor, hız grafiği böyle yükselmeye başlıyor. Peki, acaba bunu başka bir göz de görseydi işletmeden bağımsız, başka bir yer uzaktan bunu görseydi, bir alarm verseydi kötü mü olurdu? Sadece oradaki işletmeye bu iş bırakılmasaydı kötü mü olurdu sizce? Bence hiç kötü olmazdı. Dolayısıyla bazı şeyler sadece maden işletmesinin inisiyatifiyle ya da altı ayda bir, üç ayda bir kamu personelinin gidip takibiyle çözebileceğiniz bir şey değildir. Oralar yirmi dört saat yaşayan, yirmi dört saat proses yapılan sahalara; birçoğu yirmi dört saat, yirmi dört saat esasına göre 3 vardiyayla çalışılan yerler. Bunu sizin “Efendim, takip edelim...” Kaç kişiyle? 3 kişiyle, yetmez; 9 kişiyle, yetmez; 18 kişiyle; bunu böyle çözebilmemiz mümkün değildir. Dolayısıyla, insandan bağımsız yani sadece jeoradardan bahsetmiyorum. Bakın, işte şeyin Sentinel uydusu var; Sentinel uydusu sürekli dünyanın etrafında dolaşıyor, radar görüntüleri çekiyor. Şimdi, bu radar görüntüleri yağmurdan, yağıştan, buluttan, hiçbirinden etkilenmiyor çünkü optik değil yani gözle görme ihtiyacı yok ve milimetrik düzeyde sahadaki değişimleri izleyebiliyor, milimetrik düzeyde. Şimdi, bunları bizim izlememiz, takip etmemiz o kadar zor mu? Değil. Dolayısıyla bunlarla pekâlâ yine LIDAR’ları uçurabilirsiniz yersel olarak, bunları yapabilirsiniz.

Sahaya gittiğim zaman, birkaç şeyden de bahsedeyim, arama kurtarma gibi çalışmalardan. Madene ulaştığımda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı oradaydı, İçişleri Bakanı oradaydı, AFAD Başkanı oradaydı, Risk Azaltma Genel Müdürü oradaydı ve AFAD koordinasyonunda son derece hummalı bir çalışma yürütülüyordu fakat son derece tehlikeli bir çalışma yürütülüyordu çünkü ilk günler olduğu için kurtarma da işin içindeydi. Gerçekten, orada çalışanlar her türlü riski göze alarak çaba göstermişlerdi ve gösteriyorlardı. Şunu söyleyeyim: Sağ olsunlar, ben ve diğer gelen hocalarla Sayın Bakanlar düzeyinde sürekli müzakere edildi, sürekli bizi dinlediler -haklarını yemeyeyim, dinlediler- ve bizden aldıkları

teknik bilgi çerçevesinde de davrandılar. Allah korusun, davranmasalardı ve o süreç öyle devam ettirilseydi, çalışanlarımızın hayatının yani kurtarma çalışmalarında bulunan görevli arkadaşlarımızın hayatının tehlikeye düşmesi gibi çok ciddi bir risk mevcuttu. Dolayısıyla orada bakanlar düzeyinde insanların yirmi dört saat bulunmasını son derece takdir edilir bir davranış olarak ben gördüm. Bununla beraber, gerçekten sahada önlem alan AFAD koordinasyonunda özellikle AFAD personeli; yine, işte şev barajı oluşturan, sedde yapan, suların kirlenmemesi için yüzey sularını deplase eden DSİ; bunun yanı sıra, yine, arama kurtarma çalışmalarına katılan MTA ve kamunun diğer ilgili birimleri; birçoğunun da adını bilmediğim Çevre, Şehircilik Bakanlığının ilgili genel müdürleri ve genel müdür yardımcıları sahadaydı. Dolayısıyla ellerinden geleni yaptıklarını gördüm ve bu konuda kendilerine şahit olduğumu da arz etmek istiyorum Sayın Meclisimize.

Şimdilik benim söyleyeceklerim bu kadar saygıdeğer milletvekilleri, eğer sorular olursa cevaplamaya hazırım.

BAŞKAN ATAY USLU – Profesör Doktor Candan Gökçeoğlu Hocam, çok teşekkür ederiz.

Şimdi toplantıya on beş dakika ara veriyoruz, on beş dakika sonra hem arkadaşlar sorularını soracaklar hem de değerlendirmelerde bulunacağız.

On beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 16.01

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 16.20****BAŞKAN: Atay USLU (Antalya)****BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel COŞKUNYÜREK (Bolu)****SÖZCÜ: Abdurrahman BAŞKAN (Antalya)****KÂTİP: Mustafa SARIGÜL (Erzincan)**

OTURUM BAŞKANI ABDURRAHMAN BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, toplantıyı açıyorum.

Toplantının soru-cevap kısmına geçiyoruz.

Sayın Kurt, buyurun.

RESUL KURT (Adıyaman) – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Değerli Hocam, öncelikle Komisyonumuza hoş geldiniz. Tabii, son derece hepimizi üzen, toplum olarak ülkemizde büyük bir üzüntüye sebebiyet veren bir kazaya şahitlik ettik. Siz maden kazasının olduğu sahayı da gezdiniz; biz de Komisyon olarak, heyet olarak sahayı gezdik. Sunumunuzda da belirttiniz; özellikle liç sahasının, liç alanının sorunlu olduğu noktasında bizim de gözlemlerimiz oldu, -eğim noktasında- ciddi bir eğimin olduğu aşikâr fakat o bölgede 1 ve 2 no’lu sahaların daha sağlam olarak inşa edilmesine rağmen 3 ve 4 no’lu liç sahasının sorunlu olduğu, yeterince sağlam olmadığı -o bölgedeki yerel vatandaşların ifadelerinde- yeteri kadar beton atılmadığı ya da çimento konulmadığı, yeteri kadar suyun akacağı sistemlerin kurulmadığı ve şişmeye sebebiyet verdiği ve bu ortadaki şişmenin de kaymaya sebebiyet verdiği noktasında yerel çalışanların veya o bölgedeki insanların bilgilendirmeleri oldu. Birincisi, 3 ve 4 no’lu liç sahasının imalat şartlarında gerek basamak sayısı gerek yüksekliği gerek kullanılan malzemelerin yeterli olup olmadığı noktasında bir tespitiniz oldu mu? Bu tür sahalarda yükseklik ne kadar olmalıdır, kaç basamak olmalıdır; bunun doğrusu nedir? Yurt dışındaki veya yurt içindeki doğru örneklerde kaç basamak ve kaç metre yükseklik söz konusu olmaktadır? Yine, mühendislik hatası var mıdır yani bu liç sahasının kurulmasında bir mühendislik hatası olmuş mudur? Mühendislik hatası oldu ise nasıl bir mühendislik hatasından bahsedebiliriz? Tabii, her zaman bizim şöyle bir söylemimiz var: Önce insan, önce doğa, önce güvenli madencilik diyerek tüm maden alanlarında insana, doğaya saygıyı öncelikliyoruz. Bu çerçevede, sizin maden sahasında yaptığınız gözlemlerde de insana, doğaya, çevreye aykırı hususlar tespit ettiniz mi? Bu anlamda “Şu olsaydı bu kaza olmazdı.” diyebileceğiniz veya “Şu önlem alınsaydı bu kaza olmazdı.” diyebileceğiniz bir görüşünüz var mıdır?

Adıyaman Milletvekili Doçent Doktor Resul Kurt.

Teşekkür ediyorum Hocam.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Hocam, bunun cevabını verin, sonraki soruların cevabını toplu olarak verirsiniz.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Şimdi, birincisi, işte “Burada az malzeme kullanıldı, çok malzeme kullanıldı...” Bunu gözle ayırt etmeniz mümkün değil, mutlaka 1’inci faz, 2’nci faz, 3’üncü faz, 4’üncü fazdan alınacak numunelerin kimyasal analizi sonucunda ortaya çıkacaktır, bunu gözle ayırt edemezsiniz. İkincisi, zaten burada geometrik bir bozukluktan söz ediyoruz yani liç yerinin geometrik bozukluğundan. Konuşmamda da söylemiştim, şimdi, aşağıda faz 1 dediğimiz bölgede oldukça geniş, yukarıda faz 2’de de geniş, 3’te daralıyor dolayısıyla 4’te genişliyor, bir de bunun 4B’si

var, iyice genişliyor. Yani yukarıdan gelen gerilmeler... Normalde ne bekleriz? Bunun geometrisi düzgün olsaydı topuğa kadar gerilmenin azalarak aşağıya doğru aktarılmasını beklerdik ama 1 ve 2 numaralı liç alanı topuk görevini tam göremiyor çünkü yukarıdaki gerilmeyi tam alamıyoruz, arada şey küçülüyor. Gerilme 3 numaralı sahada yaklaşık 2,5 katına çıkıyor 1 numaraya göre, 1 ve 4 numaraya göre, ortadaki 3 numarada 2,5-3 katına kadar yükseliyor gerilme yani aynı bile olsa bu çimento miktarı veya kullanılan malzeme miktarı, orta bölgede gerilme daha yüksek. Ortada böyle bir gerçek var iken başka sebep araştırmaya gerek var mı, bilmiyorum. Tabii ki mutlaka araştırılmalı ama onu da gözle ayırt etmemiz... İşte, 1 tonda 15 kilo çimento değil de 13 kilo çimento kullanıldığını anlamamız mümkün değil; onu anca analizle, kimyasal analizlerle bulabilirsiniz. Bu, birincisi.

İkinci soruya şöyle cevap verebilirim: Şimdi, bakın, bunlar -eğri oturalım doğru konuşalım- 200 metre, 250 metreye kadar da gidebilir, burada bir beis yok, bunların hepsi birer mühendislik tasarımı. Mühendislik tasarımında 1 katlı da bina yapıyorsunuz, işte Burj Khalifa'ya bakın, 900 metrede bina yapıyorsunuz, yapabilirsiniz. İşte tek motorlu Cessna uçağını da yapabiliyorsunuz, işte 4 motorlu A550'yi de yapıyorsunuz yani 550 kişiyi taşıyorsunuz. Bunların buradan hiçbir farkı yok. Bu bir mühendislik tasarımıdır. Daha çok basamak yükseklikleri ağırlıklı olarak bir, yapacağınız prosesle ilişkilidir -bu, stabiliteyle çok ilişkili değildir- iki, kullanacağınız iş makinesinin kapasitesiyle ilişkilidir yani sizin kullandığınız iş makineleri 15 metre basamak yüksekliğine müsaade ediyorsa 15 metre çalışsınız.

Genel şev eğimine gelecek olursak, genel şev eğimi de zaten o yığını oluşturacak malzemenin içsel parametreleriyle ilişkilidir yani hangi parametrelerle çalıştınız, tasarım parametreleriniz nedir veya tespit ettiğiniz parametreler nedir? Dolayısıyla burada böyle bir yükseklik vermek, şev yüksekliği vermek kesinlikle mühendislikle bağdaşamaz, böyle bir standart da oluşamaz zaten, bunu oluşturmak doğru değildir.

Bir de tabii, madencilik boyutuyla proses var orada yani siz 10 metre yüklersiniz her bir basamağı ama onun içinden liç yaparken sıvıyı geçiremezsiniz, o yüzden daha düşük yapmak zorunda kalabilirsiniz katmanları. Onun için bu birçok parametre tarafından kontrol edilen bir şeydir ama burada -dediğim gibi- bu morfoloji sizin standart 1,3 güvenlik katsayısıyla çalışmanız konusunda kafanızda kocaman bir soru işareti yaratmalıdır hesaplara girmemekle beraber, normal stabilite hesaplarında bulunmamakta beraber. Sanırım buna da cevabımı verdim.

Resul Bey, üçüncü sorunuz neydi, özür diliyorum, son bir sorunuz daha vardı galiba.

RESUL KURT (Adıyaman) - Yani şöyle Hocam...

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU - Orada bir şey gördüm mü? İş güvenliği vesaire açısından...

RESUL KURT (Adıyaman) – Yani sahaya gittiğiniz zaman gerek liç alanlarında gerek sahada olması gereken ama sahada eksik gördüğünüz veya “Şu da olsaydı daha iyi olurdu.” diyeceğiniz...

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU - Şöyle arz edeyim müsaade ederseniz; evet, soruyu hatırladım şimdi.

Ben maden işletmecisi değilim, öncelikle onu söyleyeyim; iş güvenliği konusunda da fikir sahibi değilim, onu da arz edeyim. Zaten gittiğimde ortada büyük bir katastrof vardı yani düzenli, normal bir çalışma şartı yoktu, insanları arama kurtarma faaliyetleri yürütülüyordu. Dolayısıyla benim o konuda değerlendirme yapmam mümkün değil. Dedğim gibi, normal zamanda ben orayı hiç ziyaret etmedim, bilmiyorum, daha öncesini bilmiyorum, hiç gitmedim, ilk kez bu kazadan sonra gittim, dolayısıyla öncesini de bilmiyorum, bilsem de sayın heyete bilgi verecek kadar bilgi sahibi ve bu konuda bir backgrounda sahip değilim. Özür diliyorum, buna cevap veremeyeceğim.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Teşekkür ediyoruz hocam.

Rıdvan Bey, buyurun.

RİDVAN UZ (Çanakkale) – Sayın Divan, değerli milletvekili arkadaşlarım; Sayın Hocam, öncelikle, size candan teşekkür ediyorum, çok aydınlatıcı bir sunum yaptınız.

Şimdi, biz, burada, 3 ayrı Bakanlığımızı da dinledik ve liç alanıyla ilgili bir sorumluluklarının bulunmadığını söylediler, mevzuatta da böyle bir açığın -meydanda- olduğunu gördük biz aslında. Ama 2021’de ÇED raporu verilirken... Yeni gelen bilirkişi raporlarını okuduğumuzda orada diyor ki: “Bazı kirlетici parametreler sınır değerlerin çok üzerinde olmasına rağmen bu ÇED raporu verilmemesi gerekirken verilmiş.”

Şimdi, buradan yola çıkarak bir iki soru sormak istiyorum. Özellikle, bu konuşmada bu radar sistemi ve uydu takibinden bahsettiniz. Şimdi, orada şunu gördük: Yani jeoteknik analizler çok önemli, radar ve izleme cihazlarının en başından beri eksiksiz ve tam çalışması gerekir bu kazanın meydana gelmemesi için ama -bilirkişi raporlarında da- doğu kanadını gösterecek radar sistemi eksikliğini mühendisler birkaç defa yönetime, üst yönetime bildirmişler, buna rağmen bu yapılmamış; bu sorulduğunda da “Tedarik sürecindeyiz, bir şekilde tamamlayacağız.” denmiş ama bu yine tamamlanmamış ve gece bu radar sisteminin başına şirket hiçbir zaman ilgili mühendis bırakmamış yani gece takibi de bırakılmış buranın. Yani yirmi dört saat takip edilmesi gereken bir alana, milyarlarca dolarlık bir kazanımın olduğu bölgeye 2 mühendis bulup koyamamışız. Yani böyle de bir durum var, bunu da belirtmek isterim ama en önemli soru şu: Sizler çok güzel anlattınız, yığın liç alanında en önemli sorumluluk “oksit proses” dediğimiz hadise değil mi? Yani oradaki hem o liçin içindeki siyanürü hem diğer şeyleri tespit edecek ve onu takip edecek kişiler birinci derecede sorumlu liçten. Fakat bilirkişi raporlarına baktığımızda, burada, gelen arkadaşın dört ay önce geldiği ve dört ay, bu süreç zarfında da izinli olduğu gözüküyor. Dolayısıyla burada bir sorumlu yok ve ondan önceki arkadaşla gidilip de bu konu hiç sorulmamış; kasım hatta ekim ayından itibaren bu kaymalar ve yarıklar oluşmaya başladığı görülmesine rağmen -burada, bilirkişi raporlarında bu proses- orayı işleten sorumlu müdür veya orada bir yetkili ne ana sorumlu ne tali sorumlu kabul edilmemiş; bu ikinci şeyi.

Son sorum şu: Sizler çok güzel anlattınız; 1’inci faz, 2’nci faz... Hatta -anlaşılır olsun diye- 600 metrekare daireler, üstü 300 metrekare, üstü bin metrekare olmuş. Şimdi, burada ÇED raporlarına dönüp baktığımızda şunu görüyoruz, diyor ki: “83 milyon metreküpe kadar izin veriyoruz, 5 ve 6’ncı fazı açabilirsin.” Şimdi, 5 ve 6’ncı fazın hazırlıkları tamamlanmadığı için, o 4’üncü fazın üstüne yığını yıkmaya devam ediyoruz. Bu öyle bir hâle geliyor ki... Bunu da Arap’ın dediği gibi (”) Yani becer, uydur da nasıl beceriyorsan becer olmuş. Onun yanına bir de “4B” denmiş ve aynı şeyin üstüne konmaya devam etmiş. O zaman ne olmuş? 3’üncü kat 300 metrekare... İşte 4’üncü liç; 5 ve 6 faaliyetine geçirilmediği için olmuş bin metrekare -yani tabiri caizse- dolayısıyla bu da akmaya sebep olmuş. Siz de dediniz ki: “Bu liç alanı doğru değil.” O zaman, burada bizler... Heyetten de istirham ediyorum, lütfen 3 Bakanlığı tekrar çağırıp -bu konu da kayıtlara geçsin- bir daha dinlemekte büyük fayda görüyorum.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Sayın Vekilim, şuradan bir düzeltme yapayım. Liç alanının doğru olup olmamasından öte, bakın, o sırta konulacak liçin miktarı ve geometrisi... Yani o sırta liç konulabilirdi, konulmasında bir sakınca yok ama onun geometrisi ve tasarımı daha büyük

* Bu bölümde hatip tarafından Türkçe olmayan kelimeler ifade edildi.

problem. Yani bu kadar yüklemeye yapmayabilirdiniz -ne bileyim- liç alanını -atıyorum- 3'te kesersiniz, sonra orayı 3'te tamamlayınca bırakırsınız çok daha geriye gider, o 1,2,3'le alakası olmayan bir yerde devam edebilirsiniz.

RIDVAN UZ (Çanakkale) – Çok iyi anladım Hocam ama bir soru daha buna bağlantılı...

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Burada çünkü birbirini takip eden bir şey var, kesintisiz devam eden.

RIDVAN UZ (Çanakkale) – Anlamak için sorabilir miyim?

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Yani oradaki eleştirim oraya, onu söyleyeyim.

RIDVAN UZ (Çanakkale) – Çok iyi anladım.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Eğer aradaki bağlantıyı kesseydiniz bu kadar da yüklememiş olurdunuz, daha başka bir yerde bunu yapmaya devam edebilirdiniz. Yalnız burada unutulmaması gereken bir şey var, ısrarla ben bunu söylüyorum: Bakın, bunu, istediğiniz analizi yapın burada, bu analizler size bunun güvenli olduğunu söylüyor.

RIDVAN UZ (Çanakkale) – Hocam, orada 30 ila 40 milimetre açıklıklar var değil mi? Bu 30-40 normal ama bu 30 ve 40'a eriştiğinde açıklıklar, bu şirket bütün çalışanlara, bütün ilgili müdürlüklere bir mail atıyor, diyor ki: "Tehlike sınırında." Sonra 50'ye çıktığında da iş durdurma geliyor, açıklık 50 milimetreye çıktığında. Bu 70 milimetreye çıkmış artık, 4'üncü faz yani 4B dediğimiz, 4B. 70'e çıktığı hâlde bir uyarı yok, bir bildiri yok yani kaza bağıra bağıra gelmiş. Dolayısıyla hani gözle görünürten dışında veriler de bunu bize söylüyor. Bu konuda ne diyorsunuz?

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Efendim, jeotekniği aştı yani buna ne diyeyim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Buyurun.

ABDURRAHMAN BAŞKAN (Antalya) – Sayın Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

Aslında bu anlatımlarımız bize şunu gösteriyor: Yani mimari tasarım yani bina tasarımı ile liç tasarımı arasında da pek bir fark yok. Yani dere yatağına bina yaparsanız ya da yeteri kadar temel yapmazsanız bina yıkılır; sonuçta liç de geometrik yapılan bir alan. Sunumlarınızda çok önemli bir şey söylediniz; daha ilk toplantımızda bu benim de önerimdi. Jeoradar bilgisi kasım ayından itibaren yüksekliği, hareketliliği bildiriyor ve bu aralıkta devam ediyor, ocakta devam ediyor, şubat ayında da ivmelenmesi çok yükselerek devam ediyor. Hani şu 1800'den sonra insan nüfusunun artışı gibi birden sonra iki yüzyılda nasıl dünya nüfusu artıyorsa jeoradar bilgisinin de aynen öyle arttığını görüyoruz.

Şimdi, bizim önerimiz şuydu: Tüm madenler jeoradarla izlenerek bir rasathane mantığıyla bir merkezde toplansın. Bu jeoradar bilgilerini büyük ihtimalle izlemediler, bakmadılar, bakmadıkları için de bu geldi. Yani bu madendeki birinin inisiyatifine bırakılamaz. O yüzden de biz diyoruz ki bu tüm madenlerde... Hani bazen derler ya "Şerden hayır doğar." diye, bu, bir şer, evet, kabul ediyoruz, inşallah bundan sonra madenlerde de bu tür şeyler olmaz. Bu jeoradar bilgilerinin toplandığı bir rasathaneyle ilgili biz Meclis olarak bir hazırlık yapalım. Yani bir kurumda bu izlenirse en azından bir sorumlusu çıkar. Şimdi "O bende değil..." İşte, biraz önce bakanlar, Rıdvan kardeşim söyledi; o bakanlık "Benim sorumluluğum değil." öbürü "Benim değil." öbürü "Benim değil." demelerinin de önüne... Bunun da bir yasal altyapısının... Biz Meclisiz, zaten bunun için varız, kanun yapmak için varız; bunun altyapısını oluşturalım ve bu jeoradar bilgileri bizim için elimizdeki en önemli enstrüman. Yani bu aynı zamanda hem meydandakini, alandakini veriyor hem de aslında yer altı faaliyetlerinin, depremlerin de bir nevi şeyini de alabiliyorsunuz buradan da bir kısım olarak.

Bence bu özellikle verdiğiniz... Hani dediniz ya “Lazım olduğunda ancak bir olay olduğunda, yenildiğinde biz aranıyoruz.” Deprem uzmanları gibi, bir deprem olduğunda televizyona çağırıldığı gibi... Haklısınız, biz bu önlemleri önceden almazsak bu tür olaylarla maalesef karşılaşacağız. Biz de bir Komisyon olarak gelecek nesiller için bir şey yapmış olalım. Yani bu maden kazalarının önlenmesi adına sizin de önerileriniz varsa yasal dayanağını biz oluşturalım; biz de bu konuda destek olalım.

Çok teşekkür ediyorum.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Sayın Vekilim, çok teşekkür ediyorum, duyularıma tercüman oldunuz.

Benzer şeyi zaten ben de ısrarla söylüyorum yani ikinci bir göz, bağımsız bir göz, uzak bir göz... Çünkü bakın, madencilik zor iştir yani madenlerde çalışan arkadaşlarımızın gerek mühendis gerek işçi gerek formen, ne bileyim, işte çavuş statüsünde çalışan arkadaşlarımızın... Hiç girdiniz mi bilmiyorum yer altı galerilerine. Yeri geliyor, 1 kilometre yerin altına giriyorsunuz, 1 kilometre; tepenizde 1 kilometre kaya var, onun altına giriyorsunuz yani ve bunu her gün yapıyorsunuz; dolayısıyla dağ başında çalışıyorsunuz ve o insanlarda hangi işi yaparsa yapsın, birkaç şey geliyor. Birincisi, meslek körlüğü geliyor yani aynı şeyi yapa yapa artık görmemeye başlıyor. İkincisi, bazen böyle ufak tefek riskli işler yapıyor, bir şey olmuyor; biraz daha riskli yapıyor, bir şey olmuyor çünkü o bir güvenlik katsayısı var ya, onu zorluyor, zorluyor ve bir gün de küt diye oluyor. Allah korusun, olunca da işte başımıza bunlar geliyor. Dolayısıyla bunların ikinci bir göz veya üçüncü bir göz -adını ne koyarsanız koyun- tarafından uzaktan takip edilmesi, efendim, “riskli” dediğimiz ya da “yüksek tehlikeli” dediğimiz yerlerin altı ayda bir veya üç ayda bir gözle muayene edilmesi gerek. Çünkü bir baraj yıkılmadan önce, bir liç yığını göçmeden önce, bir yer altı işletmesi göçmeden önce mutlaka size birtakım sinyaller verir. Sinyal vermeden, hiçbir şey yoktu, bir anda göçtü; mümkün değil. Ancak her gün o sahada çalışan kişi bunu göremeyebilir. Yani, şöyle düşünün -ne olur şey yapmayın- her gün birlikte yaşadığınız kişi 3 gram, 5 gram kilo alırsa bunu fark edemezsiniz ancak o kişiyi üç yıl sonra gören biri 15 kilo aldığı fark eder “Ya, sen niye bu kadar kilo aldın?” der ama yanındaki kişi onu göremez çünkü her gün onu görüyordur zaten. O yüzden de dediğim gibi, oradaki arkadaşlarımıza da haksızlık etmeyelim; çok zor şartlarda çalışıyorlar, gerçekten cansiparane çalışıyorlar ve hayatını kaybeden çok sayıda mühendis arkadaşımız, işçi arkadaşımız oldu, benim öğrencilerim buralarda hayatını kaybetti. Onun için mutlaka ve mutlaka bunun farklı bir göz tarafından kontrol edilmesinde fayda var. O yüzden merkezî bir denetleme de çok faydalı olacaktır. Yani çağımızda artık verilerin merkeze gelmesi mümkündür, kolaylıkla gelir ve kolaylıkla da bunlar değerlendirilip ilgili kişilere hızlıca bilgi verilebilir. Onun için bu görüşünüzü şiddetle destekliyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Sağ olun Hocam.

Mustafa Bey, buyurun.

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Sayın Hocam, çok teşekkür ediyoruz. Bütün Komisyonumuzun, arkadaşlarımızın genel eğilimi: Bizi çok önemli ölçüde bilgilendirdiniz. Çok teşekkür ediyorum.

Birkaç sorumuz olursa Erzincanlı olarak lütfen bunları yanlış anlamayın, bunlar sadece konuyu daha iyi bir noktaya getirmek ve bundan sonra kaza olmamasını sağlamak içindir.

Candan Gökçeoğlu Hocamla birlikte bugün 7’nci toplantımızı yapıyoruz. 13 Şubatta facianın olduğu gün Hocamız sosyal medya hesabından çok değerli tespitlerde bulundu ve yığın liç sahasında ciddi yükleme olduğunu gerçekten en açık bir şekilde tespit etti. “Liç yığını doğru açı ve yükseklikle tasarlanmamış.” dediniz, uydu görüntülerde bile bunun anlaşılabileceğini gerçekten ifade ettiniz.

Keşke sorumlular da o zaman sizi dinlemiş olsaydı da 9 can Erzincanlımızı gerçekten kaybetmeseydik. Hocam, biz sizi dinlemiş olsaydık bu faciayı gerçekten yaşamazdık. O nedenle, görüşlerinizi son derece önemsiyorum. Yapmamız gereken olay, bilimin ışığında gitmek ve siz değerli hocalarımızı dinlemek. Bu açıdan da gerçekten görüşleriniz Komisyonumuz için son derece değerli oldu.

Candan Gökçeoğlu Hocam “Bu alana henüz belli bir denge ulaşmadı bu malzemeler şu anda bile akabilir.” diyor ve gerçekten Hocamızın dediği gibi de oldu. Dün saat 14.45 civarında maalesef yeni bir kayma yaşandı ama iyi ki bir can kaybı yok. Olayda neden bu noktaya gelindi, buna tekrar Komisyon olarak inşallah detaylı bir şekilde bakmamız lazım.

Gene bizim Zonguldak Milletvekilimiz sevgili Deniz Yavuzyılmaz bunu defalarca söyledi ve defalarca aktardı, o yığın içinin yüksek olduğunu buralarda defalarca söyledi ve nitekim dün 14.45’te gerçekten bir kayma cereyan etti; bunun da mutlaka araştırılması lazım.

Bu arada, bu toplantılarımız devam ederken ikinci bilirkişi raporu açıklandı. Hocamızın o gün gördüğü gibi, sizin twitter’ınızda ifade ettiğiniz gibi, o liç yığınının hatalı olduğu net bir şekilde bilirkişi raporlarına da geçti. Bu rapor şu soruyu bize bir kez daha soruyor: 19 yerde altın madeni işletiliyor, peki, bu madenler acaba İliç’ten güvenli mi? Bununla ilgili olarak Komisyonumuz, Komisyon Başkanlığımız perşembe günü Balıkesir’de olacak; ondan sonra, bir başka gün inşallah Uşak’taki maden tesisini gezeceğiz.

13 Şubatta yaşadığımız facianın bir daha yaşanmaması için neler yapmamız lazım? Özellikle, Candan Hocamızın görüşlerini son derece önemsiyorum. Hocamız bir bilim adamı olarak tespit yapacak, önerilerde bulunacak ama bunun gereğini kim yapacak? Bunun gereğini siyasi irade yapacak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevi de siyasi iktidarın bunları yapıp yapmadığını... Komisyonumuz, ilk defa yirmi iki sene sonra bütün siyasi partilerin oluşumuyla kurulan bir komisyon oldu. Komisyonumuz burada alacağı öneri ve görüşlerle -nasıl can Erzincan’da 9 canımızı kaybettiysen- bundan sonra bu canların kaybedilmemesi için önemli önerilerde bulunacak, bu önerileri Komisyonumuzda belki saatlerce tartışacağız. İnşallah, ülkemizde bundan sonra bu faciaların olmaması için gerekli tedbirleri ve önerilerimizi sunacağız; bizim buradaki görevimiz sorun üretmek değil, aynı zamanda da çözüm üretmek.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim mekanizmalarının en önemlilerinden bir tanesi, değerli arkadaşlarım, Meclis araştırması komisyonlarıdır. Meclis araştırması komisyonu demek bir yerde de demokrasinin hayata geçmesi demektir. Burada farklı siyasi partilerden arkadaşlar, görüşlerimizi, düşüncelerimizi özgür bir şekilde, demokratik bir şekilde dile getiriyoruz. Aynı zamanda da ne yapıyoruz? Temsil yetkimizi kullanıyoruz. Ülkemizin her noktasından, her kültürden, her inançtan, her mozaikten arkadaşlarımız burada, ulusal birliğimizden ayrılmadan görüş ve düşüncelerimizi aktarıyoruz. Bu görevimizi biz iyi niyetle, ciddiyetle ve insani hassasiyetlerle yapmak durumundayız. Bakanlıklarımızı dinliyoruz, bilim adamlarımızı, hocalarımızı dinliyoruz, olay yerine gittik ve benzer madenleri de gezeceğiz. Burada hiçbirimiz siyasi bir hesap içinde değiliz. İnşallah, bu faciayla ilgili de net bir rapor ortaya koyarız. Ortaya çıkacak olan raporun ben tarafsız olmasını, şeffaf olmasını ve gerçekten de 9 canımızı kaybettik, bundan sonra da canların kaybolmaması için tedbir alınmasını arzu ediyorum. Ama tabii, yapanların da yanına kâr kalmaması lazım, bu noktada da adalet mekanizması zaten görevini yerine getiriyor. Bizim burada sadece suçlayan bir rapor değil, aynı zamanda da açıklamalı ve yol gösterici bir rapor üzerinde durmamız lazım. Bir daha tekrarlıyorum: Ortaya çıkacak olan rapor ülkemizde bu tür acıların yaşanmamasını sağlamalıdır. Bu raporun arşivlerde kalmaması lazım, bu raporun hayata geçmesi lazım. Bu raporun hayata geçmesi için de Genel Başkanlarımızı

ziyaret ederek bu konuda kendilerine bilgi vermemiz lazım. Bu görevi iktidar, muhalefet demeden hep beraber yapmamız lazım çünkü facia geldiği zaman “Sen hangi partiye oy verdin?” diye gelmiyor, facia geldiği zaman parti ayrımı yapmıyor.

Değerli Hocam, bu baraj yıkıldı, atık barajı yıkıldı -hayal kuruyoruz, Allah korusun, böyle bir şey olmasın- ne olabilir? Bu sorunun cevabını sizden önemle rica ediyorum.

Bir şey daha ifade ettiniz Hocam, ekolojik restorasyonu biraz daha açmanızı önemle ricam ediyorum. “Liç yığını nem içeriyor.” dediniz Hocam. Yağışlarda nemin yükseldiğini ifade ettiniz. Bunlar teknik birer terim. Bunları biraz daha açarsanız çok memnun olurum. Ama canım Hocam “Bu aşırı yükseklik olduğu zaman bunları gören olmadı mı?” dediniz. Daha sonrasında da bunun cevabını verdiniz. Buraya bakanlıkların da dışında bir başka gözle bakmak lazım. Bunu da çok iyi bir şekilde anladım. Sizin dedikleriniz yapılsaydı, can kayıpları gerçekten engellenirdi.

Ve Hocam, bu konuşmalarınızı yaparken yandan bir konuşma yapmadınız, isminize yakışan candan bir konuşma yaptınız, çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Evet, biz de teşekkür ediyoruz Mustafa Bey güzel konuşmanız için.

Hocam buyurun.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Ben teşekkür ediyorum Sayın Vekilim.

Şimdi, bizim şöyle bir avantajımız var Sayın Vekilim: Biz taş ile toprakla uğraşıyoruz ve saha gerçekliğiyle uğraşıyoruz. Dolayısıyla burada -kuşkusuz ki benim de bir siyasi fikrim var ama- siyasi mülahazalarla benim konuşmam mümkün değil çünkü bir şey söylediğimde, bilen başka arkadaşlarımız -bakın, 2 jeoloji mühendisi var burada biri Mervan Bey, biri Müzeyyen Hanım- giderler, bakarlar oraya “Ya, Candan, sen böyle dedin ama bak bu taş o değil.” derler. O yüzden bizim böyle bir lüksümüz yok veya bu da tam bir lüks değil; rahatız yani bu konuda.

Efendim, şimdi küçük bir düzeltme yapayım müsaade ederseniz. Ben o “tweet”i attığımda orada yenilme olmuştu. O yüzden yenilmeden önce görüp de ya, burası fazla yüklenmiş, yıkılacak demedim. O yüzden öyle bir... Yani yıkıldıktan sonra ben onun öyle olduğunu söyledim. Dolayısıyla, köprüyü geçtikten sonra gördüm ben meseleyi, öncelikle onu arz edeyim.

İkincisi, ekolojik restorasyon meselesine gelecek olursak, aslında bakın, bizim mevzuatımızda şu var: İşte, bir maden sahası kullanıldıktan sonra, işte açık işletme yapın, orayı oyun, işte bunun bir kısmını götürün pası olarak bir yerlere yığın; değiştiriyorsunuz ortalığı. Ondan sonra ne yapıyorsunuz? İşte, güzel güzel, hani Ege’de ise zeytin ağaçları dikiyorsunuz veya işte, birtakım başka süs bitkileri vesaire dikiyorsunuz. Şimdi, ağaç dikmek demek oranın aslında ekolojisinin düzeltildiği anlamına gelmiyor. Şimdi, siz oraya ellemeden önce oranın doğal bitki örtüsü var, oranın doğal, efendim, ağaç yapısı var ve oranın doğal işte flora ve fauna denilen canlıları var. İşte, tilkisi var, ne bileyim, tavşanı var, börtüsü böceği, envaieçşit tür var orada. Dolayısıyla bu türlerin yaşayabilmesi için de işte o bitkilerin orada olması gerekiyor, işte o besin zincirinin kurulması gerekiyor. Dolayısıyla daha buna yakın bir yapıdan bahsediyorum ben. İşte burada madencilik yaptık, işimiz bitti, taş ocağını işlettik, gidiyoruz, serdik biraz nebatî toprak, üstüne de ağaçları ektik, bakın, ne güzel oldu. Uzaktan bakınca da çok güzel görünüyor, onu söyleyeyim ama bunu, lütfen, ormancılara, ekologlara, botanikçilere sorarsanız onlar size çok daha güzel cevaplar verirler. Ben sadece genel kültür düzeyinde... Ben yedi yıl da Tabiat Varlıkları Merkez Kurul üyeliği yaptım; oradan, bu arkadaşlardan edindiğim bir genel kültür bu. Onun için daha daha derine gitmeyeyim ben. Yani mesele sadece ağaçlandırma değil, daha ötesi var meselenin

Son sorunuz neydi Sayın Vekilim, bir şey daha sormuştunuz?

MUSTAFA SARIGÜL (Erzincan) – Hocam, şeyi sorduk: Bu yağışlarda yükselen nem, aşırı yükseklik, bir de bu yüksekliğin ne olması lazım? Hocam, özür dilerim.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Şimdi, efendim, daha önce de benzer bir soruya cevap verdim, ben; öyle sabit bir yükseklik yoktur efendim bunlarda. Yani bunlar mühendislik tasarımıdır. Aynı yere 3 katlı bina da yaparsınız, 35 katlı bina da yaparsınız; aynı yere, aynı sahaya yapabilirsiniz. Hani birine radye temel yaparsınız da öbürüne 40 metre kazıklı temel yaparsınız ama yaparsınız yani sonuçta bu bir tasarım meselesidir. O tasarımın gerekleri vardır. O yüzden standardı bunun yoktur ama bunu en çok belirleyen, standardı en çok belirleyen aslında çalışabilirliktir yani elinizdeki iş makinelerinin kapasitesidir, iş makinelerinin kapasitesine göre siz de tasarımınızı yaparsınız. O yüzden ona ille de “Şu kadar metre, bu kadar metre... Bu çok yüksek oldu, bu çok düşük oldu...” Benim yüksek oldu deme sebebim şu: Böyle bir sahada bu kadar yükseklik çok rahatsız edici; bakın, onu söylüyorum yani sahanın morfolojisine baktığım zaman, yahu bu sahada benim bildiğim stabilite analiz metotları bu şartları yakalayamaz. O yüzden buna son derece dikkat etmek lazım gibi, biraz daha aslında fazla detay mühendisliğe giriyor bu işler.

Su içeriğine gelecek olursak, dolgu, daha doğrusu şev stabilitesinde -isterseniz “dolgu” deyin, istiyorsanız yapacağınız başka şey, baraj, herhangi bir dolguda- kabul edeceğiniz birtakım parametreler var; bunlardan bir tanesi de yer altı suyu tablasının yüksekliği veya gözenek suyu basıncı. Gözenek suyu basıncını mesela siz 0,15 aldınız, dediniz ki “Burada 0,15’ten daha fazla olmayacaktır gözenek suyu basıncı.” ve 1,3’e göre yaptınız tasarımı. Gerçekten de diğer parametreler mükemmel, her şey yerli yerinde fakat drenajı sağlayamadınız, 0,30’a çıktı gözenek suyu basıncı. Uzun süreli yağmurlar yağdı, yağdı; doyurdu, doyurdu ortamı; ondan sonra buna müdahale edemediniz, drenajı sağlayamadınız veya gözden kaçırdınız, “Küt!” orası iner. Onun için gördüğümüz de burada gerçekten bu tip bir akışa sebebiyet verebilmesi için olayın, malzemenin oldukça yüksek su içeriğinde olması gerekiyor ve hiçbir liç yığını böyle yüzde 40’lar, yüzde 60’larda falan tasarlanmaz, zaten durmaz akar o, daha düşüktür, onun daha makul bir su içeriği olması gerekir ki zaten siz orayı sıvıyla besliyorsunuz; içinde birtakım çözeltiyi yaratacak, işte asitti, siyanürdü vesaire gibi malzemeyle besliyorsunuz, sonra o süzülüyor, içindeki madeni alıyor, aşağıdan onu tekrar topluyorsunuz. Ancak birtakım yerlerde -çünkü çok büyük kütleden bahsediyorsunuz- segregasyon olabilir, ince tane bir yere hücum edebilir, kaba taneler bir yerde kalabilir, o ince tanenin olduğu yerde drenajı yeterince sağlayamayabilirsiniz ve orası patlar, patladığı anda dengesi bozulabilir. O yüzden bunlarda son derece dikkatli olmak lazım. Buralarda kabul edilen güvenlik katsayısının 1,3 değil, bir miktar daha yükseltilmesi mutlak mutlak tartışılmalıdır. Kuşkusuz bunun ekonomik sonuçları olacaktır yani 1,3’ü 1,5’e çekerseniz daha düşük eğimde veya daha düşük açıda bu liçleri yığmak zorunda kalabilirsiniz, bu da maliyetlere yansiyacaktır yani güvenlik katsayısının artırılması; buna birtakım itirazlar gelebilir madenci arkadaşlardan ama madem bu işi yapıyoruz, az buçuk daha... Hani kara yolu yaparken, demir yolu yaparken biz 1,5’la çalışıyoruz, burada 1,3’le çalışıyoruz. Dolayısıyla burada bunun da 1,5’a çıkarılması şartları tartışılmalıdır. Dolayısıyla o gözenek suyundaki ufak tefek oynamalar veya işte o kütledeki segregasyonlar... Çünkü segregasyonlar malzemenin içsel sürtünme açısını da etkiliyor, drenaj şartlarını da etkiliyor çünkü kaba bir iş yapıyorsunuz, elle usta işçiliği yapmıyorsunuz, koca iş makineleriyle çalışıyorsunuz. Dolayısıyla bunun 1,5’e çıkarılmasını haddim olmadan tavsiye ederim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Sağ olun Hocam.

Oğuz Bey...

OĞUZ ÜÇÜNCÜ (İstanbul) – Değerli Divan, değerli Hocam; özellikle ben de sununuza teşekkür etmek istiyorum.

Çok fazla uzatmadan... Ben bir makine mühendisiyim. Dolayısıyla jeoloji mühendislerinin olduğu, madencilikle uğraşan değerli meslektaşlarımın yanında çok fazla ukalalık yapmak istemem ama “Liç Yapımına Giriş” diye bir kitap okudum ve dolayısıyla “Liç Yapımına Giriş”te ideal liçin yani yığın liçin yapılacağı arazinin düz olması gerektiği söylenir, değilse tedbirler başlar; işte, maksimum eğilim, altına yapacağınız jeosentetik seçimi, o sızdırmazlığı sağlayacak olan o folyonun türü filan. Dolayısıyla sizin sunumunuzdan benim anladığım kadarıyla, mühendislik tekniği uygulandığı takdirde bu yığın liç alanlarını tasarlamak gayet mümkün.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Mümkün ve kolay diyelim.

OĞUZ ÜÇÜNCÜ (İstanbul) – Netice itibarıyla, en nihayetinde bu bir maliyet, işletme de bu maliyete razı olup olmadığını ortaya koyacak. Devlet burada ne zaman devreye giriyor? Katsayıları belirlerken. Örneğin emniyet katsayısından bahsettiniz, burada da kurallar olabilir; düz alan için belki 1,3 yeterli sayılabilir -biz bilemiyoruz tabii, o mühendislerimizin, bilirkişilerin bize önereceği sayılara bakar ama- özellikle meyilli olan yerlerde mesela 1,5 esas alınabilir, dar alanlarda esas alınabilir, bunlar gayet mümkün.

Hocam, benim asıl sormak istediğim, bu şirket tabii bunu deneme olarak yapmamış yani “Hadi bakalım, yığalım, en yüksek kim yığarsa ödül alacak.” diye bir şey yok. Burada bir tasarım var ve bu tasarım şirketlere danışılmış. Bu işten para kazanan şirketler bu tasarımı yapmış, bu projeler onaylanmış ve uygulanmış. Dolayısıyla ben bu tasarımı yapan, özellikle Çöpler madeninde yığın liç tasarımı yapan Golder şirketinin kendi raporundan şu cümleyi okumak istiyorum size: “Verilen bu kapasitelerden hareketle liç yığınının hidrolojik veya bir iç erozyondan kaynaklı katastrofik bir yenilme ihtimali azdır.” Şimdi, bu arkadaşlar yanıldılar. Dolayısıyla, işte “Bu şekilde bir çalışmayı sunup onun üstüne bir yapı bina edildiği takdirde bu mekanizmada eksik şimdi nerede?” diye soruluyor. Biz açıkları kapatacağız, denetimdeki açıkları kapatacağız ama -ben daha önce de bunu burada söyledim, bir daha söylüyorum- ben mevzuatta bir eksiklik görmüyorum, mevzuatlarımız -maden atıkları dâhil- aslında gayet birbirini tamamlıyor ama netice itibarıyla bu “Gözle görülür...” dediğiniz, üç ayda bir, altı ayda bir dinamik bir alanla ilgili denetim şeklimizi gözden geçirmemiz lazım ama aynı zamanda ihtisas hizmeti sunan -ki siz de bilirkişilik yapıyorsunuz bildiğim kadarıyla- şirketlerin akreditasyon ve daha sonraki sorumluluklarıyla ilgili önlem almamız gerekmiyor mu, ben onu merak ediyorum.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Sayın Vekilim, öncelikle küçük bir şey arz edeyim size: Modern kaya mekaniğinin kurucularından biri yani şu anda birçok formülünü kullandığımız bizim meşhur Hooke vardır, hâlâ da hayattadır kendisi -90 yaşında- makine mühendisidir. Dolayısıyla bizim makine mühendislerine ciddi saygımız vardır bu manada. Önce öyle bir düzeltme yapayım.

Şimdi, efendim, bizde şöyle bir problem var: Bu inşaat projelerinde de ben bunu görüyorum, bu tip maden işlerinde de görüyorum; projecinin hiçbir sorumluluğu yok neredeyse. Yani yapıyor, yapıyor, sonuna şöyle bir madde yazıyor, diyor ki: “Efendim, bizim bu yaptıklarımızdan -hele ki işin içine jeoloji girdiyse günah keçisi de var ya nasılsa, hani jeoloji günah keçisi- farklı bir şey görürseniz bize mutlaka haber verin.” Sayın Vekilim, mutlaka sizin idealize ettiğiniz kesit ile yerindeki jeolojik şartlar farklıdır; yüzde 1 de olsa, yüzde 15 de olsa, yüzde 35 de olsa farklıdır. Şimdi, bu cümleyi yazdığı anda projeci sorumluluktan azade. Veya işte “Bire bir benim projem uygulanmalı. Projede bir değişiklik yaparsanız mutlaka bize haber verin.” derler. Şimdi, kocaman iş yapıyorsunuz, deyim yerindeyse zurnada peşrev olmaz; bazen 1 metre o tarafa kayar, bazen yarım metre bu tarafa kayar. Yani koca iş makineleriyle yüzlerce kamyonun sürekli haldır haldır çalıştığı bir ortamdan bahsediyoruz. E, yenildi, projeci gelir “Ölç kardeşim; ben koordinatlarımda şunu demişim, bak, sen 3 metre bu tarafa kaymışsın, 5 metre bu tarafa gitmiş, bilmem ne olmuş.” der, yırtar.

Hindistan'da bizden bir tünel projesini tasarlamamızı istediler, Himalayalar'da. Projeciye dediler ki: Kardeşim, proje senin ama biz bunu ihale ettiğimizde yapım sürecinde müşavir de sensin; eğer fiyatlarda, proje revizyonunda yüzde 20'ye kadar bir sapma olursa bunu biz öderiz devlet olarak yüzde 20'nin üstüne çıkan her kuruşu senden alırım, proje dışı bir can kaybı olursa bunun sorumlusu sensin. O zaman projeciye yüklüyorsunuz sorumluluğu. Dolayısıyla mesela, maden projelerinde de aynı şey var. Yaptın mı kardeşim projeyi; istiyorsanız atık barajı, istiyorsanız açık işletme projesi, istiyorsanız yer altı tahkimatı veya liç. O zaman o projecinin bir sorumluluğu olacak ancak onun kontrol hizmetlerinde de kullanılması gerekir yani adam ayda bir mi gidecek, oraya sürekli 3 adam mı dikecek bilmem ama orada bir şey olursa bunun sorumlusu sensin çünkü projesini yaptın, imalat süreçlerine ve işletme süreçlerine de nezaret ediyorsun; aksi takdirde bunun altından kalkamayız. Yani projeci yapar, yalap şalap yapar, işletmecinin istediği gibi verir bir şey ve işletmeci de onu istediği gibi kullanır, yarın bir gün bir şey olduğunda işletmeci der ki: Ya, bunlar yanlış proje yapmışlar. O da der ki: Vallahi yanlış değil, bakın, bu benim verdiğim projeye uymamış.” Hadi bilirkişiler gelsin, hadi gitsin. O iş kadük olur kalır arada. Dolayısıyla birilerinin mutlaka bir sorumluluğu alması lazım veya bizim yönetmeliklerimizin, yasalarımızın birilerine bu sorumluluğu yüklemesi lazım; aksi takdirde bu işin içinden çıkamayız, hep böyle arada kalır. Siz bugüne kadar duydunuz mu? İşte, buyurun, yüzlerce proje yapılıyor bu ülkede -hangi bakanlık olursa olsun- hemen hemen bütün projeler, birçoğu o verilen şeyle tamamlanamıyor, yeniden ikmal ihaleleri yapılıyor, bir Allah'ın kulu da dönüp projeciye sordu mu? Yav, kardeşim, sen dedin ki bu tünelde hep B3 gideceğiz, biz hep C2'yle gittik. Bir Allah'ın kulu bunu sordu mu? Hayır, sormadı. Dolayısıyla bunun bir sorumluluğu olmak zorunda, bu maden için de geçerli. Yani şimdi, gidin şeye... Bunu da sözde Amerikalı şirketler yapmış, İliç'in şeyini, gayet güzel, janjanlı; hesapları var, raporlarını okuyorsunuz çok güzel ama gelin görün ki yenilme oldu.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Sağ olun Hocam.

Müzeyyen Hanım, buyurun.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Değerli Hocam, sevgili meslektaşım; öncelikle sunumunuzdan dolayı çok teşekkür ederiz.

Biz aşağı yukarı 7 oturumdur burada hem hocalarımızı hem kurumlarımızı dinliyoruz bir de yerinde inceleme de yaptık tabii, Erzincan İliç'te. Sahada yerinde yaptığımız inceleme sonrasında da gördüğümüz şu ki hiçbir sorumlu yok, sorumluluğu üzerine alan hiçbir kurum yok, şirketi henüz dinlemedik ama muhtemelen şirketin de sorumluluğu olmayacak bu olaydan ama sonuçta bir olay vuku buldu.

Şimdi, tabii, siz de ifade ettiniz; bu yığın liçi yapılmadan öncesinde bir proje hazırlanması gerekiyor ve bu projenin de mutlaka denetlenmesi gerekiyor; bir kere sahaya uygun mu, değil mi, o projenin de kontrolü gerekmiyor mu? Hani, tamam, bir proje sundunuz ama o proje o sahaya, jeolojik dokuya, o jeolojik yapıya uygun mu yoksa adrese teslim bir proje mi yapılmış? Bunun denetim mekanizması Çevre Şehircilik Bakanlığı tarafından mı yoksa Enerji Bakanlığı tarafından mı kim tarafındansa mutlaka o projenin de bir kere kontrolden, denetimden ve onaydan geçmesi gerekiyor bana göre yani o liç yığının başlamadan önce hazırlanmış projesi için söylüyorum.

Şimdi, onunla ilgili yapılması gereken jeoteknik çalışmaların yapılıp yapılmadığı konusu; işte Amerikalı şirket tarafından öyle bir proje yapılmış. Tabii, çalışma sırasında da yani üretim esnasında da bu denetimlerin yani gerçekten projeye uygun mu bu yığılmalar yapılıyor yapılmıyor buna dair bir denetim mekanizması işletilmemiş gördüğümüz kadarıyla. Sizin ifade ettiğiniz gibi, işte, 600, 300 ve 1.000 metrekairelik yığılmalar meydana gelmiş ve yenilme oluştuktan sonra insanların da hayatını

kaybettiği bir olay. Yani birinci aşama proje esnası; iki, çalışma sırası. Çalışma sırasında bir denetim mekanizması gözlemleyemedik ve sorumlu gözlemleyemedik en önemlisi yani ne Enerji Bakanlığı üzerine alıyor ne Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı üzerine alıyor. Üçüncü konu ise işçi sağlığı ve güvenliği konusu. Burada da mesela çatlaklar oluşuyor, belli çatlaklar emare veriyor bu liç yığınının kayacağına dair, bunun da ne şirket tarafından ne de Bakanlık tarafından denetimi yapılmadığı için -özellikle Çalışma Bakanlığının belki burada devreye girmesi gerekiyor- yine bu alan boşaltılıp güvenliğin sağlanması gerekirken buna dair de bir çalışma yapılmıyor. Yani, dolayısıyla ortada kalmış bir durum var. Yani birkaç mühendisi, orada ücretli çalışmak zorunda olan, ne yazık ki o maaşa muhtaç -muhtaç demeyelim de- mecburen orada çalışan birkaç mühendisi alıp içeriye koyduğumuz zaman bu olayın sorumluluğundan kurtulamıyoruz. Ya, iki deprem komisyonunda da yer aldım, oradaki gözlemim de aynı şey, bir iki inşaat mühendisi ya da jeoteknikçi gözüktü alınıyor ve bütün sorumluluk o iki çocuğun, üç çocuğun ya da kaç mühendis varsa onun üzerine bırakılıyor ve hiçbir kurum bu konuda üzerine bir sorumluluk almıyor ve bundan da ne yazık ki ders çıkarmıyoruz. Yani acaba olması gereken -siz de gerçi, proje kısmında kısmen önerinizi söylediniz ama- bir sigorta firmasının gerek madenlerde gerek yapı denetiminde gerek... Yani depremlerle ilgili de bu sorun çünkü karşımızda, afetlerle ilgili... Bir sigorta firmasının bu işi başından sonuna kadar... Çünkü siz eğer bir yerde hasar varsa ve bunu ödeyecekse iyi kontrol edersiniz, denetimini iyi yaparsınız, projesi doğru yapılmış mı diye bakarsınız. Ha, dünyadaki örnekleri nedir bilmiyorum ama Sayın Hocam, size sormak açısından bunu ifade ediyorum. Acaba sigorta firmalarının bu konuyu proje bazı yani öncesi, sırası ve sonrasında denetleyen bir mekanizma var mı, böyle bir mekanizmanın dünyada örnekleri var mı onu bir sormak istiyorum, bir.

İkinci sorum da: 60 milyon ton mu bu? 60 milyon tondan fazla bir yükün sırtta yatay deformasyona uğradığını ifade ediyorsunuz ve dolayısıyla "Taşıdığı yığın liçinin stabilitesine negatif etkisi kaçınılmaz." demişsiniz burada. Acaba o sırtın şevlerle bu üzerine yığılan yığın liçinin stabil hâle gelmesi için yatırılması uygun olabilir miydi; buna dair bir incelemeniz oldu mu? Bilemiyorum, onu sormak istedim. Bu sağlanabilir miydi? İncelemeniz sırasında... Yani daha yatırım vererek o şeve, yamaca bu sağlanabilir miydi?

Yine, "35 ve 37 derece içsel sürtünme açısı dikkate alınmıştır." diyorsunuz, 400 metre yükseklikte yenilmenin meydana gelmiş olduğundan bahsediyorsunuz. Bu ölçümler normal koşullarda düzenli olarak yapılmalıydı muhakkak, o içsel sürtünme açıları muhakkak yapılmalıydı. Siz araştırmalarınız esnasında neden yapılmadığına dair bir yanıt alabildiniz mi? Neden bu içsel sürtünme açılarının hesaplamaları dikkate alınmadı?

Ve yine, nem içeriğinin normal değerleri konusunda, normal değerler ne olmalı? Yani burada aşırı sulama, yağışın dışında aşırı sıvı enjeksiyonu yapılması bu hareketi etkilemiş midir, tetiklemiş midir, doygunluğu artırarak orada o şev stabilitesini etkilemiş midir? Ve bunun jeoteknikte bir standardı var mıdır yani madenler için bu liç yığımında bu sıvı yoğunluğunun ne kadar olması gerektiğine ilişkin bir çalışma var mıdır?

Bir soru daha izninizle sorayım Hocam: Aktif olmayan bir fay olduğu ifade edildi bize saha gözlemlerimiz sırasında. Yani bir fay var Sabırlı Deresi boyunca ancak bunun aktivitesini yitirdiği çünkü Sabırlı Deresi içerisinde kalın bir kil olduğu ifade edildi. Buna dair bir çalışmanız oldu mu sizin bir de bunu sormak istiyorum.

Çok teşekkür ederim.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Teşekkür ediyorum Sayın Vekilim.

Sondan başlayayım, geriye doğru gideyim.

Şimdi, benim sahada gördüğüm şu: Kalın bir kil de olsa genç bir faya işaret eden bir sürü morfolojik yapı var orada yani bir “trench” çalışmasıyla -hatta o da bir şans- kalın bir kil olduğu için buradaki fayın aktivitesi konusunda kolaylıkla bilgi elde edilebilir. Ben paleosismolog değilim, bunu paleosismologlar bir iki tane “trench”le kolaylıkla söyleyebilirler ama benim yüzeyden izlenimim şu: Aktif olduğuna dair ciddi morfolojik yapılar var orada.

İkincisi, su içeriği... Şimdi, işletme sırasında buraya daha fazla su veremezler çünkü vermeleri onlar için iyi bir şey değildir, belli bir oranla vermek zorundalar, daha fazla verirlerse orada kullandıkları çözücüler zaten çok pahalı şeyler. O yüzden, gereksiz yere oraya daha fazla vermeleri daha çok altın alacakları anlamına gelmiyor. O yüzden daha fazla verdiklerini ben düşünmüyorum mevcut sistemde -düşünmüyorum diyorum, bunu ısrarla vurgulayayım- ama mesela böyle bir yığın liçinin stabil kalabilmesi için yüzde 30’u pek aşmamanız gerekir su içeriğinde, o da malzeme karakteristiklerine bağlı olmak üzere... Mesela yoğun kil olsa su içeriği çok daha yükselebilir, yüzde 60’larda, 70’lerde, 80’lerde çok rahat stabil kalabilir ama bu daha gevşek bir malzeme; dolayısıyla burada yüzde 30’u aştığınız zaman artık malzeme oynamaya başlar.

Son sorunuza gelecek olursak... Şimdi, sigorta sistemi var; inşaatlarda da var, mesela tünellerde, barajlarda, hatta baraj gibi yapılar bittikten sonra da ciddi sigorta sistemleri var ve prim ödüyorsunuz ancak siz riski artırdığınız zaman ödediğiniz sigorta primleri öyle bir hâle geliyor ki kazanacağınızın 3 katını, 4 katını sigortacılar sizden istemeye başlıyor ve hele ki özellikle bu 6 Şubat depremlerinden sonra Türkiye’deki birçok büyük firma ya da proje sigorta yaptıramama şeyine geldi, bu HES’lerde falan ciddi problemler oldu -hatta birkaç tanesine ben de gittim, birkaç barajın şeyini ben de çalıştım- anormal yüksek rakamlar istemeye başlıyorlar. Doğrudur, vardır bunu madencilikte tamamına uygulayamazsanız bile belli kritik işler için bunu uygulamak mümkün olabilir ama dediğim gibi madenciliği imkânsız hâle getirebilecek kadar yüksek primlerle de karşı karşıya kalabilirsiniz, çok yüksek prim istiyorlar yani mesela onu barajlarda gördüm.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Bunu kamunun denetlemesi gerekiyor, kamu denetimi o zaman bu.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Çünkü bunu getirdiğiniz zaman bir de tabii şey var, her hâlükârda... Diyelim ki sizin orada yenildi, sigortacıya diyorsunuz ki: “Gel, paramı öde.” Geliyor, size yüz tane birden “Yahu, şunu eksik yapmışsın, bunu bilmem ne yapmışsın...” Ondan sonra, senelerce sizi süründürüyor parayı ödemek için. Dolayısıyla yatırımcı veya işletmeci haklı olarak bu işlere girmekten de biraz çekiniyor yani depremdeki bir evin ya da bir binanın şeyine benzemiyor çünkü orada bileşen ve karmaşık süreçler çok daha fazla.

Teşekkür ediyorum.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Teşekkürler, sağ olun.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Süleyman Bey...

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri, değerli hocam; hepiniz hoş geldiniz.

Önce, Candan Hocama çok teşekkür ediyorum; biz daha önceki yıllarda da bu konularla ilgili epey çalıştık, geleceğini duyunca da sevindim; hakikaten demir yollarında hem dolgularda hem yarmalarda tecrübelerinden her zaman yararlandığımız... Hem onun hem diğer hocalarımız da var tabii, onların verdiği bilgiler ışığında hem de hakikaten “Dünyada nasıl uygulanırsa daha iyi olur?” şeklinde çalışmalarla demir yollarında bir liç yüksekliği, daha doğrusu dolgu yüksekliği tespit ettik; 15 metreyi geçmemeli.

Benim sorum şu: Acaba bu maden yığınlarında da bir yükseklik bulunabilir mi? Şu ana kadar da hakikaten hem demir yolu gelişmiş ülkelerde hem de bizde yığınla ilgili çok sıkıntılar olmadı, bu yükseklik çok önemli.

İkincisi: Hocam, nem içeriğinin artması, işte, tanelerin daha fazla inceltilmesi, acaba bu liçin akmasına sebep olmuş mudur diye bir şey... Ben bu raporu okudum yani neden ince tane koysunlar, neden çok sıvıyı artırırsınlar, onu çözemedim çünkü onun altın üretimine bir faydası da gözüküyor. Bununla ilgili, neden olabilir bu? Bir sorum o. İkincisi de biraz korktuk Hocam bu şeyden yani Munzur fayı var ve aktifse hakikaten bu atık barajının bir sıkıntıya girmesi hâlinde biz yarından itibaren sıkıntılıyız demektir ya da bugünden itibaren ama biz bunu sorduk yani halkımızca da epeyce bu sorular soruldu İliç'te. "Herhangi bir deprem anında bu fay aktifse ne olabilir?" Dediler ki: "Biz bunu 9 şiddetinde depreme göre planladık." Dolayısıyla bize verilen cevap oydu. "Zaten böyle, buranın yıkılabileceği büyüklükte bir deprem ancak kıyamet olur, onun için burada herhangi bir sıkıntı yok." dediler yani bunu...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bunu yazılı olarak verdiler mi?

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Yani yazılı olarak "9 şiddetinde depreme dayanıklıdır."ı verdiler.

Dolayısıyla...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – O yazıyı bizimle de paylaşırsınız mı? Kim verdi o yazıyı?

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Atık barajını yapan firma.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Onu Komisyonla da paylaşırsınız mı?

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Tamam, bakalım, olur. Bulabilirsem onu getiririm.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bulamazsanız bir hükmü olmuyor o zaman.

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) – Tamam, bir şey demiyorum canım.

Dolayısıyla ben de zaten onu baştan söyledim yani korkuttunuz. Ne olabilir yani atık barajında böyle bir deprem... Gerçi Mustafa Bey de o soruyu sordu ama sizden herhâlde atlادık onu. Dolayısıyla neler olabilir, ne yapılabilir?

Çok teşekkür ederim, sağ olunuz.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Ben teşekkür ederim Sayın Genel Müdürüm. Özür dilerim... Sayın Vekilim... Yıllarca sizin Genel Müdürlüğünüzle çalıştığımız için dilim öyle alışmış, kusura bakmayım.

Şimdi, barajlar normalde depremlerde yüksek performans gösteren yapılardır. Depremlerde barajlar çok kolay yıkılabilen yapılar değildir çünkü mesela son 6 Şubat depremlerinde de aslında bir barajımız pert oldu, diğerlerinde ufak tefek hasarlarımız olduysa da majör bir sorun olmadı. O, pert olan barajımız da Erkenek Barajı, tam göbekten kesti fay yani gövdeyi tam ortadan kesti ve 3 metrelik bir atıma sebep oldu; çok şükür ki baraj boştu, dolu olsaydı -Allah korusun- çok fena sonuçları olurdu onun ama boştu baraj. Dolayısıyla tabii şeye bakmak lazım yani şiddet ya da büyüklük değil de Sayın Vekilim, orada tasarım deprem ivmesi nedir, ne kabul edilmiş o barajın analizleri yapılırken, işte, maksimum deprem ivmesi ne kabul edilmiş, yatay ivme ne alınmış, düşey ivme ne alınmış? Artı, velev ki aktif fay, o fay kırıldığında o noktada -gövde noktasında tam- üreteceği ivmeler eğer dikkate alınmışsa hiçbir şey olmaz yani orada tasarıma bakmak lazım. O yüzden şu anda bir şey demem mümkün değil ama

gördüğüm kadarıyla yine sahada, o fay gövdeyi kesmiyor yani o pozitif bir şey, gövdeyi kesmiyor; eğer gerçekten orada bir aktif fay varsa bile gövdeyi kesmediğini söyleyebilirim. Dediğim gibi, performansı hakkında da tasarımına bakmak lazım, o konuda fikrim yok benim.

Şimdi, dolgu yükseklikleri... Sayın Genel Müdürüm, şimdi, biz, demir yollarında maksimum 15 metre dolgu yüksekliği aldık çünkü o zaman hatırlarsanız Orta Doğu Teknik Üniversitesinden de hocalarımız vardı, beraber... Şimdi, demir yolu dolgularında biz çok düşük oturmaya izin veriyoruz; o yüzden çok kritik onlar yani böyle daha fazla oturmasına müsaade etmiyoruz yani onun için de 15 metreden daha yüksek dolgu yaparsak bu sefer onun oturma süresi uzuyor, üst yapıda yaratacağı problemler ve trenin hızında yaratacağı problemler oluyor. Bunda çok fazla yüksekliğe karışmamak lazım eğer düz bir sahaysa, sahamız böyle sırt değil de veya eğimli bir yamaç vesaire değil de düz bir alanda liç yapıyorsak malzemenin karakteristikleri neye müsaade ediyorsa o kadar yükselir, ne olacak, bunda bir şey yok ki o kadar yükseltebilirsiniz. Ancak demin de arz ettiğim üzere eğer morfolojik olarak bir takım sahada arızalı bölgelerdeyseniz işte o zaman orada bir duracaksınız, orada çok ciddi kavramsal bir değerlendirme yapmanız lazım hesap aşamasına geçmeden önce. Sınırlarınızı orada çizmeniz gerekiyor ki bu da proje bazında, saha bazında değişir. Yani mesela yükseklik diyorsunuz; gitmişsiniz, aktif fayın yanında yapıyorsunuz bir şeyi, hemen orada suyu kirletme tehlikenez var veya gitmişsiniz herhangi bir yer altı suyunu, yüzey suyunu kirletme tehlikenez yok, doğal tehlikelerden uzaksınız, şimdi ikisi aynı şey değil. Birinde belki diyeceksiniz ki “Kardeş, burada 30 metreyi geçemezsin, öbüründe de gidebildiğin kadar git.” Dolayısıyla buna sınırlama getirmek doğru değil, doğru tasarımıyla bunu çözmemiz gerekiyor Sayın Genel Müdürüm.

Dolayısıyla benim cevaplarım bu şekildedir.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Eyvallah Hocam, sağ olun.

Mervan Bey, buyurun.

MERVAN GÜL (Siirt) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Kıymetli hazırun, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Hocama sunumundan dolayı da teşekkür ediyorum. Gerçekten doyurucu ve güzel tespitler yapmışınız, ondan dolayı da hakikaten teşekkür ediyorum.

Şimdi, hem gerek kurumlardan almış olduğumuz bilgiler olsun gerek diğer hocalardan almış olduğumuz bilgiler olsun ve nitekim sizden de bir, en önemlisi, bir kere projeye uyulmamış, bitti, projeye uyulmadı.

İkinci bir husus; burada akmalar var ve nitekim belirtiyorsunuz. akmalar var, kasımdan itibaren akmaların devam ettiği ve herhangi bir önlemin alınmadığı...

Üçüncü bir husus; daha evvel orada gene bir akma olmuş ve herhangi bir çalışma yapılmışsa da kayda değer bir çalışma yapılmamış. Ben gene burada buna da inanıyorum yani Allahutaala tabii... Hani, biz diyoruz ki önce insan, her şey insan için; eşrefimahlukat, insandır, önce insan. Keşke bu insanlar bu toprağın altında kalmasaydı, ölmeseydi; belki onlar ölmeseydi bu akma olsaydı bile bu kadar yani milyon metre küp akma olsaydı bile belki bu Komisyon oluşmazdı ama tabii ki bizim buradaki ana hedefimiz, ana amacımız bundan sonra tedbirlerin de alınması ve yapılması en önemli hususlardan bir tanesidir ve ben altını çizerek de belirtiyorum; orada mühendisler inisiyatif almamış, yetkililer inisiyatif almamış yani bence inisiyatif alınsaydı, jeoradarlar devreye girdiğinde o çatlaklar belirlendiği an sorumluluk alsalardı durum değişirdi, belki bu Komisyon da bugün oluşmazdı. Bu demek değil ki şey olmaz...

Bakın, özellikle benim yaşadığım ve bire bir takip ettiğimiz bizim Siirt Şirvan maden köyünde heyelan oldu, 16 kardeşimiz vefat etti ve hatta en son çıkanlardan birisi de benim akrabamdı ve son güne kadar da orada kaldı. Ben inanıyorum ki o gün bir jeoloji mühendisi ya da teknik eleman orada yürümüş olsaydı heyelanı görecekti, “Dur!” diyebilseydi olay bitiyordu. Akabinde, ondan sonra olmadı mı? Elbette olacak ve nitekim Sayın Hocam çok güzel belirtti, aynı zeminde, aynı yerde 15 katlı da yapabiliyorsun, 1 katlı da yapabiliyorsun. Niye? Ona göre donatı, ona göre proje seçmen lazım; onu yaptığınız zaman sıkıntı yok. Bakın, mesela, benim bire bir yaşadığım şu anda inşaat var, zemin etüdüne bir baktık, jips, dedik ki: “Bakın, burada bunu yapmamak lazım.” “Yok, yapacağız.” dediler. “Yaparsanız ona göre maliyetine de katlanacaksınız.” dedim. Sadece temelde inşaatın yüzde 33’ü gitti. Nedir? Fore kazık yapıldı, enjeksiyonlar yapıldı; yapılır, değil ki yapılmaz ama ona göre donatı, ona göre proje seçtiğiniz zaman olur. Nitekim insanın olduğu yerde hatalar olur ve nitekim bakın, bir beton mikseri gelsin, bir teneke fazla su kat, beton C35’ten 25’e düşer, bir teneke fazla kattığınız zaman; durum bu.

Özellikle, mesela, kasımdan sonra o hareketlerin devam etmesi ve tabii ki en sonunda bunun için söyleyebilirim, inisiyatif ama kriz esnasında oradaki kamu kuruluşu ve oradaki heyetin tümüne ben şahsen özellikle sahada gezdikten sonra teşekkür ediyorum, iyi yönettiler, bir de gerekli olan tedbirleri de aldılar yani alınmış. Özellikle, mesela, o barajların yapılması, ondan sonra yağın yağışlarda siyanürün Fırat’a akmaması veya mesela, diğer yer altı sularının kirlenmemesi açısından alınan tedbirler, bilmiyorum, ben o tedbirleri böyle çok benimsedim ve güzeldi. Ama en önemlisi, altını çizerek belirtmek istediğim ve sayın hocam da bunu belirtti, ben diyorum ki genelde bu sahalarda ikinci bir gözün de olması lazım. Bu ikinci bir göz olursa...

MUSA KÜÇÜK (Gümüşhane) – Tek elden olması lazım, doğru. Dağınık, yetkiyi dağıtmışlar, hiç kimse sorumluluk kabul etmiyor.

MERVAN GÜL (Siirt) – Evet, dağınık değil.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Hiç kimse kabul etmiyor, herkes birbirine atıyor.

MERVAN GÜL (Siirt) – Yani işte, bir kişi, o da nedir? O yetki artık Enerji Bakanlığına mı veriliyor, kime veriliyorsa bence onu düzenli bir şekilde...

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Raporumuzda tavsiye edeceğiz inşallah.

MERVAN GÜL (Siirt) – Teşekkür ediyorum, sağ olun.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Vekilim, buyurun.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Hocam, teşekkür ediyorum ben de.

Biz, işte, sizden daha ziyade gözlemsel incelemelerle böyle bir liçte nasıl hareket oluru anladık. Kıymetli ağabeylerimiz “Proje var ve ona uyulmadı.” dedi ama ben hâlâ projenin olmadığını biliyorum. Bir proje incelendi mi? Siz gerçi limit denge analizlerinin yapılamayacağını ifade ediyorsunuz ama hani en nihayetinde liçte, yığında kullanılan malzemenin tabii zemine göre çok daha jeoteknik davranışları bilinen bir malzeme olması buradaki denge hesaplarını kolaylaştırıcı değil midir?

Bir diğer konu, sanki ana kayada da bir hareketlenmeden bahsettiniz. Bu ana kaya hareketinin etkisi olabilir elbette ama bunda olmuş mudur? Çünkü “Ana kaya çok sağlam.” da dediniz aynı zamanda. Dolayısıyla bu tür bir yapıda öngörülen en olumsuz riskler oluşmadan bu göçme doğal mıdır? Çünkü deprem hâli de henüz ortada yok, aynı alan deprem alanında kaldığı için öyle anlaşıyor ki bir deprem olsaydı yakın zamanda çok çok daha büyük bir felaket oluşabilecekti.

Bu “Hesap edilemez.” konusunu ben açmanızı istiyorum yani. O zaman hakikaten neyi şu an kontrol edeceğiz?

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Yok, yok, şöyle: Tabii ki hesap edilmiş, şimdi orada bir küçük ayrıntı var, ben onu tekrar edeyim. Diyorum ki: Bazı şeyler hesaba katılamaz, onun için bunun önceden sınırlandırılması lazım. Hesap aşamasına geçmeden önce bunu sınırlandıracaksınız yani diyeceksiniz ki: “Kardeşim, bu sahada şu şu olumsuzluklar var, bunları da biz hesaba katamıyoruz elimizdeki mevcut analiz yöntemlerinde.” O yüzden önceden birtakım sınırlar koymanız gerekir diyorum, sadece bunu söylüyorum.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Tasarımcı bilinmeyenlerin çok artması durumunda o emniyet katsayılarını arttırabilir, o 1,3’ü arttırabilir.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – İşte, tam onu da arz ettim yani emniyet katsayılarını belki böyle sahalarda 1,5’a çekmek gerekebilir. Dolayısıyla hesap edilemez değil, hesap da etmişler. Aslında, baktığınızda, gayet düzgün hesapları var adamların.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Onu biliyorum, o hesap var mı? Bize gelmedi.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Yani hesap etmemiş değiller, var hesapları. Size getirsinler, şu anda ikna ederler sizi o hesaplarla, orada hiçbir sorun yok yani kâğıt üzerinde hiçbir problem yok, ki uluslararası standartlara göre de yapmışlar bunu. Ama diyorum ki, burada başka bir şey söylüyorum ben: E, o zaman her şeyi uluslararası standartlara göre yaptılar da burası niye yıkıldı? O zaman projeye uymadınız, hesaba uymadınız. “Hayır.” diyorlar, “Ölçün, buyurun, bakın, biz bu projede verilen her şeye uyduk.” diyorlar. Ki görüntü de onu söylüyor, aslında uyduklarını gösteriyor, bakıyorsunuz, kabaca, ölçmeden bile projeye uyduklarını görüyorsunuz. Ama orada demek ki başka birtakım belirsizlikler var ki burası yıkıldı. İşte, o belirsizlikleri açıklamaya çalışıyorum ben de size ve aslında bizim çok da iyi olan regülasyonlarımıza ek birtakım kurallar getirilmesi gerektiğini arz ediyorum. Yani yoksa efendim, projesi, yok, var, gayet janjanlı, güzel projeler var ortada. Hesaplar, var, onlar da var, baktığınızda hepsi var.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Orada bir hata vardır ki...

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Yani o hesapla bu bahsettiğimiz belirsizlikleri göremezsiniz, bunu söyleyeyim.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Hocam, o zaman bu olayda kimsenin de günahı yok, ben öyle anlıyorum.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Hayır, ama öyle değil işte. Bilmiyorum, ben günah kimindir onu bilmem, ben hâkim de değilim, karar verici de değilim, orasını ben bilmem; orasına ilgili kurumlar bakacak, değerlendirecek, verecek, ona ben bir şey diyemem ama Sayın Vekilim, ortadaki birtakım gerçeklikleri de konuşmamız lazım. Ben size başka bir şeyi de söylüyorum yani “Burada bir problem var.” diyorum. Çok net bir problem var ki o liç yığıldı, 10 milyon metreküp malzeme aktı, 9 insan hayatını kaybetti, bilmem kaç 100 milyon dolarlık hasar oluştu, bu kadar çevresel sorunlar oluştu yani burada bir sorun var. Şimdi, ben size sorunları arz etmeye çalışıyorum.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Şimdi, Hocam, eğer proje yapılmışsa ve imalat da projeye uygunsa, bu yapıyı etkileyecek en olumsuz, en eksen yükler henüz etkimeden böyle bir göçük meydana gelmişse hesaplarda aşırı açık, bariz hata olması gerekir çünkü henüz eksen noktaya ulaşmadık ki biz yüklemeye.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Haklısınız ama şunu ben daha ölçmedim, öyle bir imkânım olmadı. Şimdi “Ben bu malzemenin içsel sürtünme açısını laboratuvarında yaptım, 43 derece buldum; kırdım, götürdüm, laboratuvarında yaptım, şu tane boyu dağılımında ve şu şartlarda yaptım, 43

derece buldum. Dolayısıyla ben burada 40 derece aldım, bak, güvende de kaldım. Az buçuk kohezyon vardı, kohezyonu da ihmal ettim, sıfır aldım.” diyor. Şimdi, kâğıt üstünde baktığımızda doğru. O zaman buyurun, malzeme orada, alın bakalım, tane boyu o tane boyu mudur?

MEHMET ATMACA (Bursa) – İşte, onlar yanlış alınmış demek Hocam.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – O, tane boyu mudur içsel sürtünme açısı o ise? Onu ben bilmiyorum, ben gidip oradan numune alıp da yapmadım. Alın, bakın işte, yolu var bunun. Eğer orada daha ince tane çıkarsa, efendim, o 40 derece değil de 32 derece çıkarsa geçmiş ola.

MEHMET ATMACA (Bursa) – İşte, hani eğer projeye uygunsam...

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – O zaman projeye uygun olmuyor.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Projeye uygun imalat varsa hesaplarda ciddi bir hata var, ya parametrelerde ya da hesaplarda, onu anlıyoruz.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – O zaman uygun olmuyor Sayın Vekilim. Bakın Sayın Vekilim, yerindeki malzeme eğer o tane boyunu karşılamıyorsa, eğer o su içeriğini karşılamıyorsa, eğer o içsel sürtünme açısını karşılamıyorsa uygun değil o zaman, projeye uymamış demektir.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Evet, uymamış demektir.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Ben bilmiyorum, ölçmedim diyorum. Bunlar gözle ayırt edilebilecek şeyler değil, bunu ölçüp biçmemiz lazım.

MEHMET ATMACA (Bursa) – İşte, Hocam, ben sonuç olarak şunu ifade etmek istiyorum... İfade edeyim, müsaade edin.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Buyurun efendim.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Yani ya parametreler yanlış alınmış, buna bağlı hesaplar da yanlış olmuştur ya da parametreler doğru, proje yanlıştır, hesaplar yanlıştır, bu da mümkündür.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Evet, doğrudur.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Üçüncü ihtimal, imalat bu kabul edilen parametre ve malzeme özelliklerine sahip değil ya da projeye uygun değil sonuçta.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Doğrudur.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Bunlardan biridir yani. Biz baştan beri zaten bunu...

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – E, herhâlde, zaten bunlardan biri olmasaydı bunu yaşamazdık.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Bunu yaşamazdık, evet.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Evet, teşekkür ediyoruz.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Ben de konuşmamın başında benzer şeyleri söyledim Sayın Vekilim.

MEHMET ATMACA (Bursa) – Evet hocam, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Gamze Vekilim, buyurun.

GAMZE TAŞCIER (Ankara) – Teşekkür ederim.

Hocam, öncelikle elinize, ağızınıza sağlık, son derece verimli bilgiler verdiniz. Mesela, liç yığınının kasımdan itibaren sinyal vermesine rağmen önlem alınmıyor olması, nemin yüzde 40’ı aşmış olması, jeoradar sayısının yetersiz olması... Yani ben sizin anlatımınızdan ve daha önceki anlatılardan şunu

çıkartıyorum: Bu, bir kaza değil, cezasızlığın, denetimsizliğin, liyakatsizliğin ve bilimden uzak, bilimi yok sayan bir anlayışın getirdiği sonuç. O nedenle, aslında -bundan sonra niye yaşanmaması gerekir kısmını- benzer olaylar yaşanmaması gerekliliği noktasında bazı sorularım olacak.

Öncelikle, iklim değişikliği gibi bir gerçek var, siz de sunumunuzda nem oranının artmasına, buna vurgu yaptınız. Verilen izinler aslında ortalama değerler üzerinden veriliyor ama ülkede öyle yağışlılarla karşı karşıya kalıyoruz ki son yılların en yüksek metrekaresine düşen yağışlarıyla karşı karşıya kalıyoruz. O nedenle, bu verilerin belki de iklim değişikliği göze alınarak ya da daha sık aralıklarla mı kontrol edilmesi daha uygun olabilir? Bunu mesela ben merak ediyorum.

Bir diğeri, nemin gereğinden fazla olduğu ölçüldüğünde herhangi bir risk oluşmaması adına toprağa başka bir madde karıştırarak da önlenemez mi? Yani oradaki o kayma “Geliyorum.” diyor, görülüyor, hani müdahale noktasında ne yapabildirdi şirket? O suyun nemini çekmesi anlamında bir teknik var mı?

Bir diğeri, aslında en büyük sorun, sadece bu maden faciasında değil, Türkiye’deki yaşanan birçok olumsuz tablonun temelinde kurumlar arası koordinasyon sorunu var. Hani bir sağlıkçı olarak nasıl bir hasta ameliyata girmeden önce konsültasyon olur, farklı birimler bir araya gelir ve o birimlerin ortak değerlendirmesi sonucunda o hasta ameliyatı alınır; bu maden ocakları özelinde de bu yapılmalı belki. Kurumların ilgili birimlerinin değerlendirmesi yapıp bir araya gelinip uygunluk yönünden ortak bir karar verilebilir.

Bir diğeri, bağımsız denetçilerin önemi burada nedir sizce? Yani ben kamu kurumlarının da bu anlamda yeterli olmadığını düşünüyorum çünkü İLO’nun yaptığı çalışmalarda da zaten Türkiye’de denetçi sayısının yetersiz olduğunu gösteriyor. Bu nedenle, uluslararası standardı olan bağımsız denetçilerden yararlanılabilir mi?

Bir de jeoloji mühendisliği açısından sizce bu facia önenebilir miydi?

Teşekkür ederim.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Teşekkür ediyorum Sayın Vekilim.

Hızlıca yanıt vereyim sorularınıza.

Şimdi, nem içeriğini öyle o koca kütlede hemen çekebileceğimiz bir yöntem yok ama şu yapılabilir tabii ki pekâlâ: İşte, maden almak için o şey içerisine sıvı veriliyor ya belki o kesilebilirdi, en azından bir süre kesilerek beklenebilirdi. Kesmişler mi, devam etmişler mi o detayı bilmiyorum ama o saatten sonra başka yapacağımız bir şey yok ancak verdiğiniz sıvıyı kesebilirsiniz

Şimdi, evet, bu tip şeylerde, analizlerde biz genelde uzun yıllar ortalamasını kullanırız artık galiba ekstrem yağışları da dikkate almamız gerekecek. Şimdi, bu tabii ekstrem yağışları dikkate aldığınızda zaman zaman aşırı tutucu tasarımlara da gidebilirsiniz yani maliyetler çok da yükselebilir, uygulanabilir olmaktan da çıkabilir. Bunun üzerinde biraz düşünmek lazım, açıkçası biraz daha gözlemlemek lazım süreci.

Vallahi denetçi konusuna gelecek olursak yani “Onu da denetleyelim, denetleyeni de denetleyelim...” Ya, bunun sonu yok, bunu gerçekten bir yerde de kesmemiz gerekiyor yani bir yerde yapıyı doğru kurup kesmemiz gerekiyor çünkü ne kadar çok kişi araya koyarsanız, ne kadar çok müfettiş, teftiş, kontrolör, bilmem ne araya koyarsanız, aslında bir sistemde ne kadar çok adam olursa, insan olursa veya bir makinede ne kadar çok parça olursa o makinenin arıza yapma ihtimali daha yüksektir. Arada bir parçada arıza ya da bir kişide arıza sistemi çökterebilir dolayısıyla bunun bir optimumunu yakalamak gerekir diye düşünüyorum.

Koordinasyon, koordinasyonsuzluk konusunda vallahi fikrim yok, ona benim diyecek bir şeyim yok yani devletin işleyişini bilemiyorum.

Teşekkür ediyorum.

GAMZE TAŞCIER (Ankara) – Bir de jeoloji mühendisliği açısından önlenebilir miydi sizce?

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Jeoloji mühendisliği açısından demeyelim, bu bir “multi” mühendislik işidir yani birden çok mühendisliğin, işte maden mühendislerinin olduğu, jeoteknikçilerinin olduğu, paleosismologların olduğu, hidrojeologların olduğu, maden işletmecilerinin olduğu kompleks bir sistem. Jeoloji mühendisliği açısından hiçbir şey yapamazsınız onu söyleyeyim yani jeoloji mühendisinin sorumluluğunda değil olay tek başına. Tek başına maden mühendisinin de sorumluluğunda değil, işletmecinin de yani bu, birçok disiplinin bir araya gelip belli aşamalarda görev aldığı bir işlem. Yani genel jeolojiden başlar, temel jeoloji, jeoteknik, bilmem ne, en son maden işletmeye kadar giden, arada da çok sayıda mühendislik disiplininin, alt disiplinin olduğu bir işlem. İşin içine cevher hazırlamacı da girer, maden işletmecisi de girer ki normalde oranın asıl patronu da jeoloji mühendisi değildir, maden işletmecileridir. O yüzden “Jeoloji mühendisliği açısından önlenebilir miydi?” Yani önlenebilirdi, maden mühendisliği açısından da önlenebilirdi eğer tasarımda ve uygulamada bir hata yoksa önlenebilirdi tabii ki.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Deniz Bey, buyurun

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri, kıymetli hocam ve yine uzmanlar; hepiniz Komisyona hoş geldiniz.

Öncelikle, ben Komisyon Başkanlığına bir hatırlatma yapmak istiyorum. Biliyorsunuz yarın bir yolculuk yapacak Meclis Araştırması Komisyonu, Balıkesir İvrindi’de bulunan TÜMAD Madencilğe ait altın maden sahasını inceleyecek. Ancak bir önceki toplantıda ifade ettiğim gibi, bu incelemenin, yapılacak bu gezinin turistik bir gezi olmaması için bu altın maden sahasıyla ilgili ÇED raporlarının ve uygulama projelerinin İliç Araştırma Komisyon üyelerine verilmesi gerekiyor. Zaman gittikçe daralıyor dolayısıyla bu konudaki evrakların acilen bize iletilmesi gerekiyor.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Sayın Vekilim, gönderilmiş, uzmanımız öyle söylüyor ama.

DENİZ YAVUZYLMAZ (Zonguldak) – Bunun altını çiziyorum, bu kısım önemli. Bir sorun olup olmadığını, ne kadar iyi bir örnek veya ne kadar sıkıntılı bir altın maden sahası olduğunu tespit etmenin yolu bu projelerin ve ÇED süreçlerinin incelenmesiyle doğrudan ilgili. Aksi takdirde, bakarak bir sorunu tespit etmeye çalışmak hiç bilimsel olmayacaktır.

İkinci bir konu: Sayın Hocam, yaptığınız sunumda 60 milyon tondan fazla bir kütlenin yığın iç sahasında serili olduğuna yönelik bir ifadeniz var. Tabii, rakamları sizin de temin ettiğiniz bazı yerler var, oradan aldığınız bilgileri ifade ediyorsunuz ancak daha önce Enerji Bakanlığı yaptığı sunumda “Yığın içte heyelan öncesi son durumda 68 milyon ton depolama yapılmıştır.” diye ifade etti. Bu rakam oldukça kritik. Burada ne kadar aşırı yüklenme yapıldığıyla ilgili resmî olarak Bakanlık tarafından verilmiş, aktarılmış bir veri. Dolayısıyla bu veriden hareketle de burada yaşanan felaketin aslında ne kadar uzun süredir gelmekte olduğunu da anlatması bakımından çarpıcı.

Diğer bir konu: Sayın Süleyman Karaman, burada, altın maden sahasının üzerinde bulunduğu veya içinde bulunduğu depremsel bölge açısından 9 büyüklüğünde depreme dayanıklı olduğunu ifade etti, bunun bir rapora dayandığını kendisi söyledi. Varsa böyle bir rapor kendisinden talep ediyoruz.

Bir diğ er konu: Birkaç gün önce İ lç i Cumhuriyet Başsavcılığına sunulan bir bilirkiş i heyeti raporu var. Bu raporun son cümlesini size okuyorum, son cümlesinde diyor ki: “Kazada kaçınılmazlık unsuru bulunmamaktadır.” Yani önlemler alınsaydı denetimler yapılsaydı bu felaket olmazdı. Kim söylüyor? Bilirkiş i raporu söylüyor bunu, bu sabit, dolayısıyla da biz ş u anda İ lç i Araştırma Komisyonu olarak neden bu tedbirler alınmadı, kim bu tedbirleri almadı, neden bu denetimler yapılmadı, kimler bu denetimleri yapmadı? Bunun peşindeyiz ve bunu tespit ettiğ imiz andan itibaren de bir kez daha böyle bir facianın yaşanmasına da engel olma konusunda önemli bir adım atmış olacağız.

Bir diğ er konu, ş u konuşuluyor: Eğ er ş u ş iddette bir deprem olursa yığ ın lıç sahası veya tesisin bütünü -bir bütünsellik de içeriyor - acaba yıkılır mı yıkılmaz mı, bir sorun olur mu olmaz mı, havuzlar taş ar mı taş maz mı? Ancak zaten fiilen hiçbir deprem olmadan, ş u anda zaten bir yığ ın lıç sahası yıkılmış durumda. Yani burada “9 ş iddetinde bir deprem olsa acaba yıkılır mı?” sorusu lüks bir soru. “Acaba 7,4 büyüklüğünde bir deprem olursa havuzlar taş ar mı, vesaire olur mu?” Bunlar artık lüks sorular. Yani biz anlıyoruz ki aslında 13 Ş ubatta veya o dönemde yığ ın lıç sahası henüz yıkılmadan önce, 5 ş iddetinde bir deprem de olsa bu yığ ın lıç sahası -zemin hareketleri incelendiğ inde- zaten yıkılmak üzereymiş ve yıkılacakmış. O yüzden burada içinde bulunan bölgenin 9 büyüklüğünde bir depremle karşılaşması durumunda riskli olacağını düşünmek veya bunu konuşmak maalesef, bugün yaşadığ ımız sıkıntıyla doğrudan bir bağlantı içermiyor.

Diğ er taraftan, MTA’nın Erzincan İ lç i’teki altın madeni sahasıyla ilgili yayınladığ ı diri fay haritası var. MTA’ya göre söylüyorum, kendi ifadeleriyle, son yayınladıkları diri fay haritasının tarihi 2013 ve bakın, burada 2013 MTA diri fay haritası var. Bu haritaya baktığ ımız zaman Anagold altın madenine 16 kilometre mesafede hemen güneybatısında Malatya fay hattının olduğunu görüyoruz. Diğ er taraftan, 10 kilometre mesafede, güneydoğusunda da Ovacık fay hattı var ve kuzeybatısında da 10 kilometre mesafede Divriğ i fay hattı var. Aynı zamanda da Ovacık fay hattına bağı lı Munzur segmenti doğrudan tesisin -bakın şöyle göstereyim buradan- atık havuzu ile kayan yığ ın lıç sahasının arasındaki kuru “Sabırlı Deresi” diye tabir edilen derenin güzergâhını izleyerek Bağı ştaş Barajı’na doğ ru gidiyor, onu da geç ip gidiyor. Yani sorsanız, deseniz ki: Türkiye’de daha depremsel bir kesiş im noktası var mı? Neredeyse yok denebilir, yani bu kadar tam üzerinde, tam o hattın içinde ama bir deprem sebebiyle bile yığ ın lıç sahası yıkılmamış, daha bambaş ka kaçınılmazlık unsuru bulunmadığ ı hâlde. Yani bu insan hatası demek aslında, insan kusuruyla yıkılmış durumda. Ş imdi, burada bir deprem olsa acaba kaç büyüklüğünde bir deprem olur? Soru bu. Bakın, bunun yanıtını da Munzur Üniversitesi vermiş. Munzur Üniversitesi 2024 yılının hemen başında yaptığ ı bir seminerde bölgenin depremselliğ iyle ilgili güncel verileri aktarmış.

Ş ENGÜL KARSLI (İstanbul) – Siz soru sormayacaksınız, bilgi aktaracaksınız.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Evet, aynen aktarıyorum, diyor ki: “Ülkemizin önemli fay hatlarından biri olan Malatya ve Ovacık fay zonu üzerindeki depremsellik değ erlendirmemizi aktarıyoruz. Malatya bölümünde yapılan çalışmalarda fay üzerinde son on bin yıl içerisinde 4 büyük depremin meydana geldiğ ini ve en son depremin günümüzden yaklaşık olarak iki bin dört yüz otuz sene önce oluştuğ unu belirtiyoruz. Malatya-Ovacık fay zonu üzerinde yakın zamanda deprem olma ihtimalinin çok yüksek olduğunu bu durum göstermektedir. Malatya fayı üzerinde beklenen depremin büyüklüğü yani Anagoldun iş lettiğ i altın sahasının sadece 16 kilometre mesafesindeki Malatya fay hattında beklenen depremin büyüklüğü yaklaşık olarak 7,5 ve hemen 10 kilometre mesafesindeki Ovacık fay hattı üzerinde beklenen depremin büyüklüğünün de yaklaşık olarak 7,4 olduğu tahmin edilmektedir.” Zaten bu büyüklüklerdeki depremi üretebilecek fay uzunluklarının da 100 kilometrenin üzerinde olması gerektiğ i bilgisinden hareket edersek görüyoruz ki Malatya fay hattı 130 kilometre

uzunluğunda, Ovacık fay hattı da 110 kilometre uzunluğunda. Yani, dolayısıyla bilimsel olarak devlet kurumları, MTA da dâhil olmak üzere bu altın maden sahasının diri fay hatlarının üzerinde ve yakınında olduğunu belirtmiş oluyor. Bu bakımdan da ben bu konuyu da bir kez daha Komisyonun takdirlerine sunuyorum ancak bir kez daha ifade ediyorum ki burada insan eli, insan kusuruyla... Bu yabancı ülke mensuplarının da dâhil olduğu zincirleme bir kusurdur, aynı zamanda Türkiye’deki yasal şirketlerin de yine içinde olduğu kusurlar bütünüdür.

Son konu olarak şunu söylemek istiyorum, bahsedildiği için diğer Komisyon üyeleri tarafından ben de bu konuların üzerinden geçiyorum: Dün itibarıyla İliç’te Anagoldun işlettiği altın maden sahasında bir yığın liç kayması yaşandı. Yeniden bir kaymaydı bu, kayan bir toprak parçası değildi. Bu yeniden kayma nedeniyle havaya, suya, toprağa yine, tehlikeli ve siyanür içerikli yığın liç saçılmış oldu. Yani 13 Şubattan sonra tekrar bir çevre felaketi dün itibarıyla İliç’te, bölgede yaşanmış oldu. Bunun da maalesef çevre felaketi boyutu itibarıyla çok olumsuz sonuçları olacaktır.

Diğer taraftan da “Kontrollü indirdik.” denilen bu yığın liç kütesinin tepesinde bu kayma esnasında, hemen orada bir iş makinesi de görülüyor, bu iş makinesinin bu “Kontrollü indirdik.” denilen bu yığın liç kayması esnasında burada bulunması ne kadar kontrollü olduğu konusuna da büyük bir soru işareti getirmiştir.

Teşekkür ediyorum.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Sayın Başkanım, benim de bir sorum var.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Buyurun Sayın Vekilim.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Değerli Hocam, ben de kıymetli katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Tabii, bir savcı dahi mütalaa vermeden önce olaya özgü tüm dinamiklere hâkim olmak mecburiyetinde. Bu hadiseye ı ışık tutmak istiyorsak olayın dinamiklerine mercek tutacak sorular sormamız gerektiğini düşünüyorum. Sorulacak her soruya bir kitap dolusu bilgi aktarabilecek değerde bir hocam varken bende konuyla ilgili aydınlatılmasına hizmet edecek bir hususu ifade etmek isterim. Hukukçu olmam hasebiyle bilirkişi raporundan bahsetti sayın milletvekilimiz; tabii, mahkeme onu değerlendirecektir. Biz burada yasama faaliyeti ifa ederken ne mahkemeyiz ne hâkimiz. Anayasa’nın 138’inci maddesi de “Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.” şeklinde çok açık ifade eder.

Kıymetli Hocam, biz de tüm arkadaşlarımız gibi insanı önceleyen, çevreyi önceleyen güvenli madencilığa ulaşmaya çalışıyoruz ve orada kaybettiğimiz canlarımız gibi başka bir insanın canının kaybolmaması, 1 insanımızın dahi burnunun kanamaması için üzerimize düşen vazife ne, onu bulmaya çalışıyoruz.

Siz sunumunuzun 2’nci sayfasında, özellikle yer altı suyu ve toprak kirlenmesi açısından çevre problemlerine sebep olduğunu ifade etmiştiniz. Tabii, bir bütün olarak bakmak lazım ama bu cümleyi bile tek başına konu edilmeye değer görüyorum ben. Bu anlamda, birçok kişiden birçok şeyi dinledik; kimisi önlem alındığını, önüne geçildiğini, anlatıldığı kadar korkulacak bir netice olmadığını söylerken bazıları martıların, kuşların dahi öldüğünü ifade etti. Bu anlamda, mevcut kazanın çevreye, yer altı suyuna ve toprak kirlenmesine zararı hangi boyutta?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bunu bilirkişi raporu söylüyor zaten Vekilim.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – İşte, hocamızı dinliyoruz ya, ben de ondan duymak istiyorum onun raporunda yazdığı için.

Dolayısıyla bu problemin boyutunu ve alınan önlem yeterli mi, daha farklı bir önlem alınabilir miydi; bunu sormak istiyorum.

Yine, sunumunuzda yirmi dört saat esasına göre çalışılan yerlerde periyodik kontrollerle bazı şeyleri çözemeyeceğimizi de ifade ettiniz. Tabii, siz incelemelerinizde, birikiminizle, olası sebeplerden bahsederek bunların tek başına birine sebep olduğuna dair kesin yargıya ulaşmadığınızı da ifade etmiş oluyorsunuz. Bu anlamda, bir sonuca ulaşmak adına ya da varacağımız yere hizmet etmesi adına soruyorum: Yirmi dört saat esasına göre çalışanlarda, özellikle madencilikte periyodik kontrolleri çözme noktasında sizin öneriniz nedir, nasıl bir çözüm olabilir? Çünkü bu olasılıkların her biri bir başka kurumu ilgilendiriyor olabilir, onun yetki alanını da ilgilendiriyor; biraz da o nedenle işin içerisinden çıkmadık.

Bir de tabii, Bakanlığın dinlenmesiyle ilgili bir şey de söylenmişti gün içerisinde, öyle olursa Beşiktaş'taki yangın sebebiyle İlçe Belediye Başkanını, parkta İBB'nin açmış olduğu ve önlem almadığı, kuyuya düşen küçük kızımızı nedeniyle Büyükşehir Belediye Başkanını da dinlememiz hatta burada yargılamamız da gerekir.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Murat Kurum'un da yargılanması gerekir.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Biz burada doğruya ulaşma adına, doğru tespiti yapmak adına...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – ÇED “olumlu” kararına olur veren Murat Kurum'un da yargılanması gerekir, bilirkişi raporu da onu söylüyor.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Ben konuşmamı bitirdikten sonra...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – “2021 yılında ‘ÇED Olumlu’ kararı veren yetkililer aslı kusurludur.” diyor; onu da söyleyin, onu da ekleyin.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Yargıya güveneceğiz, bağımsız yargının işleyişini sabırla takip edeceğiz. Orada bilirkişi raporu ve yargılamayı yapan mahkeme, hâkim sorumluların tespiti aşamasında üzerine düşeni yapacaktır. Bağımsız bir yargı işliyor, adalete olan güvenimiz tam.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sayıyorsunuz, bunu da sayın da konuya vicdanen nasıl yaklaştığınızı görelim.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Dolayısıyla da biz burada olayın açıklığa kavuşması adına bir mercek tutma noktasında aklımıza yatmayan ya da bizi endişelendiren ya da çözüme katkı sağlayacak konuları uzmanlarından dinleyerek doğru bilgiye ulaşmaya çalışıyoruz.

Hocam, bu karmaşanın içerisinde bir iki soru sormaya çalıştım ama inşallah hatırıңызdır.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Teşekkür ediyorum.

Hızlıca cevap vereyim.

Ben de cidden yoruldum, yaşıma da verin. Artık bir yerden sonra...

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Kusura bakmayın Hocam.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Şimdi, şöyle: Sabırlı Deresi bölgesine gitti ya o malzeme, onun ta ilerisine 2 tane yapı yapıldı; bir tanesi sedde, onun yüzeyden akıp Bağıştaş Barajı'na, dolayısıyla Karasu Nehri'ne karışmaması açısından; bir de altına enjeksiyon yapıldı ki aşağıdan sızmasın, gitmesin. Dolayısıyla o araya hapsedildi malzeme. Ayrıca, gerideki su da drene edildi deplase edilerek ancak yine de o Sabırlı Deresi'nin o bölgesi öyle de böyle de kirlendi. Tamam, Karasu Nehri vesaire engellendi ama yine de o arada kalan bölgede -ki güzel de bir yer yani insan görünce üzülüyor- bir kirlilik yaşandı.

“Hiç kirlilik yaşanmadı.” demek de doğru değil; “Vay efendim, Karasu Nehri zehirlendi; martılar, kuşlar, hepsi ölüyor.” bu da doğru değil, sanki iki tarafta da bir abartı var gibi görüyorum. Diğer detayı da bilmiyorum yani çevre mühendisleri bakarlar, ölçerler; onu Bakanlık yapıyor.

“Yirmi dört saat esasına göre çalışma ve bunun denetlenmesi ise...” Vallahi, bunu yapmak mümkün. Şimdi tek tek bunun detayına giremem yani “giremem” derken aslında belki de ilgili bakanlıklarla bunu tartışmak lazım, “bakanlarla” demiyorum, bakanlıkların uzmanlarıyla oturup tartışmak lazım. Çünkü Çalışma Bakanlığının; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının; bunların ortasında kalan bir prodesten bahsediyoruz. Kimi orayı ilgilendiriyor, kimi burayı ilgilendiriyor. Dolayısıyla onlarla o işin süreçlerini masaya yatırıp detaylı biçimde tartışmak lazım ama bir kontrol şart ama ortada kalmayacak yani hiçbir prosesin sahihsiz kalmaması gerekiyor. Her prosesin sahibi olduğu kadar sorumlusu da olmak zorunda; aksi takdirde, ortada kalan bir şey oluyor, topu o ona atıyor, o ona atıyor; sonuçta o gri alanda sıkıntı çıkıyor ve birbirimizle tartışıyoruz yani o gri alanların giderilmesi lazım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hocam, bahsedilen bakanlıklar; Enerji, Çevre, Çalışma Bakanlıkları Kanada devletine ait bakanlıklarmış gibi konuşuluyor. O Bakanlık yetkilileri şu anda burada aslında ama bu konuyla ilgili ne söz veriliyor ne söz alıyorlar ne de konuya açıklık getiriyorlar yani böyle absürt bir durumun da içinde Araştırma Komisyonu devam ediyor.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Aslında onları dinledik, biliyor musunuz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hani üçü de bir araya gelsin, üçü de “Ben görmedim, duymadım, bilmiyorum.” diyor ya...

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Sayın Vekilim, Değerli Vekilim, bakanlıklarımızı tekrar çağıracağız.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – “Biz denetlemiyoruz.” diyor üçü de ayrı ayrı.

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Bu hocamı aşan bir durum, hocam sadece öneride bulunuyor. Ben önerisini aldım, o bizlere düşen bir durum.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Evet yani bu beni aşar, bu beni aşar.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Biz de zaten bakanlıkları tekrar dinleyeceğiz Değerli Vekilim, tekrar çağıracağız bakanlıkları.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bir de şöyle, “Martı ve balık ölümleri olursa bir çevre felaketi olmuştur, martı ve balık ölümleri olmadıysa ortada bir çevre felaketi yoktur.” gibi arkadaşların genel bir yaklaşımı var.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Hayır, hayır Sayın Vekilim, hayır. Özür dilerim, özür dilerim...

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) – Öyle demedi.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bilirkişi raporu zaten sınır değerlerinin aşıldığını belgelemiş durumda. Dolayısıyla zaten kirlilik var.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Peki, o zaman yani o zaman, benim diyeceğim bir şey yok zaten.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Genel olarak bazı arkadaşlar konuya öyle yaklaşıyor.

PROF. DR. CANDAN GÖKÇEOĞLU – Tabii, tabii, varsa diyeceğim bir şey yok.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK – Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, TÜMAD İvrindi Altın ve Gümüş İşletmesine ilişkin bütün belgeler vekillerimizin mail adreslerine gönderilmiştir. Maillerimize bakarsak, kontrol edersek oradan ulaşabiliriz.

Ben katkı ve katılımlarından dolayı çok Değerli Öğretim Üyesi Profesör Doktor Candan Gökçeoğlu Hocama candan bir teşekkür ediyorum.

Ayrıca, Komisyonumuzun tüm üyelerine de teşekkür ediyorum katkıları için.

Çarşamba günü, yarın inşallah seyahatimiz var; perşembe günü de gerekli incelemeleri gerçekleştireceğiz.

Komisyonumuzun gündeminde görüşülecek başka bir konu bulunmadığından dolayı toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18.09

